

Bílé Karpaty

4/98

Časopis moravsko - slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Rozhovor s Pavlem Šeligou * Královna mezi třeshněmi
- * Javořínské lesy * Vánoce na Kopanicích * Znáte zimní hosty?

OBSAH:

Úvodník

*Pozdrav nekonečným
loukám*..... 1

Náš rozhovor

S Pavlem Šeligou.....2

Akce v Bílých Karpatech

Starostové na exkurzi.....4

Proč jsou Hutě takové.....5

Hortenzie, Bojo smrky..... 6

Hodně blízké setkání.....7

Učíme se od mala

Co nabízí CEV.....8

Napsali jste nám.....10

Okénko architekta

Venkovská architektura.....11

Něco z kultury

Vánoce na Kopanicích.....12

Recenze

*Gajdovalí Gajdoši,
Rozmarýn*.....13

Správy ze Správy

Údržba luk?..... 14

Plán péče schválen.....15

Rezervace Bílých Karpat

Javořínské lesy.....16

Zajímavé objevy

Užovka stromová17

Znáte...

Zimní hosty?.....18

Co jsou to

Mimikry20

Naše léčivky

Dýně.....20

My a životní prostředí

Slunce pro Bílé Karpaty.....21

Pohádka

*O tom, jak lesní zvířátka
oslavila Vánoce*22

Pro chytré děti.....24

Ilustrace k článku na straně 18 - 19

1. Kalous pustovka

2. Drozd cvrčala

3. Havran polní

4. Brkoslav severní

Dr. František Pelc je ředitelem Správy chráněných krajinných oblastí ČR.

Každá chráněná krajinná oblast v České republice má svůj zvláštní charakter i krásu, rozdílné i podobné ekologické a další problémy. Některým krajinám člověk musí přijít na kloub, aby je více pochopil a přinesly do jeho nitra libé pocity.

Bélokarpatský oblouk však oslovuje většinu vnímavých návštěvníků okamžitě. Co asi vtiskuje zdejší krajině hloubku a půvab? Nekonečné a druhově rozmanité louky na svazích táhlých kopců obohacené o solitérní stromy, zvláště duby, buky a javory, pod kterými lze spočinout v slunečný den. Těžko by je hledal člověk jinde v českých a moravských zemích. Ta tisícera vůně. Pohyb vzduchu, vášně zvuky hmyzu a dech Středomoří. Dlouhé poutě lze vykonat touto pohádkovou luční krajinou vlnící se jako vlnitá mořská hladina. A to vše orámováno lesy, které jsou bohudík dosud převážně listnaté. Nejvýznamnější zastoupení má zde buk spolu s dubem.

To zdaleka není všechno. Nelze zapomenout na lidi, kteří zde v tomto kraji mají hluboké kořeny s pokladnicí stále živých obyčejů. O tom vypovídá také obraz sídel. Obce totiž místní krajinný ráz dotvářejí, obohacují a jsou v základní struktuře většinou prosty socialistických i jiných novodobých architektonických „skvostů“. Toto a další nesdělené

Pozdrav nekonečným loukám

podtrhuje začlenění chráněné krajinné oblasti do celosvětové sítě biosférických rezervací. A pak že chráněné krajinné oblasti jsou o oplocování a vyhánění lidí...

Nejsou tady samozřejmě pouze věci k lyrickému opěvování. Louky a pastviny, jedna z perel kraje, přes úsilí ochranářů i snahu vlastníků a místních hospodářů, stále nenašly dlouhodobě udržitelnou podobu obhospodařování. Jednosměrné dotace jsou důležité k jejich údržbě, ale zdá se, že vytvářejí pouze čas a prostor k hledání konečného řešení. Lesy s relativně přírodě blízkou druhovou skladbou nebyly v posledních desetiletích na některých místech rozhodně vzorově obhospodařovány. Při jejich obnově se až moc objevovaly dřeviny, které sem v takovém množství nepatří. Klobouk dolů však před některými lesníky, kteří zde k nalezení ekologicky vhodné podoby hospodaření nepotřebovali ani transformaci podniků, moderní myšlenkové směry - a proč to nepřiznat - ani radu či pomoc ochrany přírody.

Je co zlepšovat na vztazích profesionálních i amatérských ochránců přírody, které jsou nešťastně zhoršovány těmi, kteří jen obtížně dokáží překročit svůj stín. Je žádoucí při možné rozmanitosti názorů táhnout provaz alespoň stejným směrem, a neplést si vlastní názory s obecně platnými pravdami. Chceme-li alespoň udržet kvalitu péče o zdejší krajinu, bude třeba více než doposud lepší spolupráce všech zainteresovaných, založené na základních pravidlech korektnosti. Tím spíše, že peněz ze státního rozpočtu na ní nemůže přibývat, Při služebních povinnostech i soukromých cestách jsem měl nejvíc v České republice možnost

seznámit se s krajinným a přírodním prostředím, které mi svou krásou a rozmanitostí učarovalo. Vždy jsem si přitom uvědomoval, jaké to hodnoty má lidstvo ve svých rukou, že si je pouze půjčilo od svých předků a Stvořitele a že je musí předat dál. Ne jenom proto, že to je slušnost, jako v případě každého statku, ale také proto, že se stejně jako my ani naši potomci bez rozumně využívané krajiny s uchovaným přírodním prostředím prostě neobejdou. Mám trochu zjednodušené přání, aby široká veřejnost jako v případě technické infrastruktury (komunikace, elektrovody, plynovody a informační sítě apod.) vzala za samozřejmost potřebu ochrany, údržby a rozvíjení přírodní infrastruktury.

S prezidentem Václavem Havlem a bývalým ministrem ŽP ČSR Josefem Vavrouškem

Potřebujeme ji totiž obdobně ke své existenci, ne-li ještě více. Přeji Bílým Karpatům ještě více krásných luk a lesů, moudré občany a uvážlivé ochranáře přírody. S upřímnou úctou k těm, kteří jakoukoliv formou pomáhají k uchování hodnot jednoho z nejkrásnějších koutů našeho státu.

František Pelc
Praha

S Pavlem Šeligou

V údolí Vlárý, mezi Slavičínem a Valašskými Klobouky, leží na okraji CHKO Bílé Karpaty obec Vlachovice - Vrbětice. Kdo se tu rozhlédne, spatří rychle jeden typický rys zdejší malebné krajiny - pasou se tu ovečky. Na podrobnosti o tom, proč a jak, jsme se zeptali ing. Pavla Šeligy, jednoho z pastevců.

Pan Šeliga (39) je valašského původu (z okresu Vsetín) a studoval na vysoké škole zemědělské v Praze - obor fyto technický (rostlinná výroba). Pochází ze zemědělské rodiny. Jeho cílem je produkovat laciné potraviny. A žít v pěkném prostředí.

Jak jste strávil dětství a mládí?

„Na dětství si vzpomínám rád, i když bylo tvrdé - měli jsme hodně povinností. Ale byl i čas na zábavu, avšak na jiné úrovni než bývá dnes: při pasení krav, chytání ryb. Po škole jsem dělal asi deset let agronoma v JZD ve Vlachovicích. Měl jsem tam na starosti 1500 ha, na kterých dělalo zhruba 200 lidí v prvovýrobě, jenž byla při takové nízké produktivitě práce samozřejmě silně ztrátová.

Ovečky nad Vrběticemi

Ztráty činily do 10.000 Kč na hektar a byly pak zalepeny přidruženou výrobou. Mně se to však nelíbilo, protože člověk si v takové situaci zvykne na lajdáckost, nezodpovědnost, vymlouvání atd.“

Nyní hospodaří na této rozloze jen pár lidí. Neukradl jste místním lidem pracovní příležitost?

„Popsaná situace byla jedním z důvodů, proč jsem začal hospodařit úplně jiným způsobem - v podstatě tady pracuji na několika stech hektarech sám se svou ženou, která dělá veškerou administrativu. Ale myslím si, že v dřívější době byla skrytá nezaměstnanost daleko větší než dneska. Nyní tu jsou už nějaké vybudované prostory, zemědělská družstva, STSky, služby a i lidé z jiných odborů vytvoří pracovní místa.

Také jsem byl toho názoru, že zemědělství bylo velmi intenzivní a tím devastovalo přírodu. V bývalém systému člověk bohužel nemohl určitě věci prosadit, ale teď v tomto zvoleném systému se snažím spravovat - přiznám se - i moje negativní vlivy.“

Ale jak jste vůbec došel na ten docela převratný - systém pastvy, který tu vedete?

„Po roce 1990 jsem pár roků pracoval v jedné zemědělské společnosti. Oči mi otevřel pobyt v Americe, který mně zařídil jeden kamarád. Tak mně přišla pozvánka z univerzity Minneapolis, já jsem ji vyplnil a byl jsem půl roku v na farmě Americe. Byla tam tvrdá práce, samozřejmě i hodně špatných věcí, ale pracovní morálka a výkonnost farmářů je nesrovnatelně větší než tady. A díky této oběti jsou tam laciné potraviny - za denní mzdu je člověk schopný si kupovat potraviny na měsíc. Ale nebudeme tady vnášet americké prvky, jsme tu od toho, abychom využili naši vlastní šikovnost.

Po návratu jsem ještě tápal, jednu dobu jsem myslel, že zemědělství nebudu dělat. Ale pak mně začala štítat tady v okolí zarostlá, neudržovaná krajina. Vadilo mi to, protože pořád jsem byl přesvědčený, že zemědělství tu lze dělat.

Pak mě zkontaktoval inženýr Švéda ze Zlína, který byl mimo jiné v Austrálii a v Anglii. Takže je to fundovaný člověk, který mě seznámil s dalšími užitečnými prvky. Oba máme svou firmu, ale spolupracujeme na základě korektních vztahů.“

V kanceláři ing. Seliga mnoho času nestráví.

V čem konkrétně spočívá Váš systém?

„Od roku 1996 jsem si začal pronajímat půdu od vlastníků, které jsem znal. Pozemky jsem během několika měsíců zkulturnil: srovnávání terénu, odplevelování, setí, sběr kamenů. Pak jsme měsíc s pomocí kamarádů a bratrů budovali ohrady.“

Dnes mám celkem 280 ha, na kterých se pase 65 krav a 120 oveček, z toho 30 oveček sponzorovala ZO ČSOP Kosenka ve Valašských Kloboukách. Vybrali jsme plemena, která mohou zůstat celou zimu venku, čímž jsem ušetřil na investicích do dalších budov. Nejprve připravil skot plemene *Aberdeen Angus* ze Skot-

Dřevěné zařízení na odchyt skotu

ska pastvu pro ovečky. Tento skot je pojízdná fezačka a herbicid. Tím, že je celoročně venku, travní porosty dokonale čistí.

Ovečky jsou masného plemene *Romney Marsh* z Anglie a jsem s nimi velice spokojený. Jsou opravdu chytré, reagují svým pohybem na počasí, nedělají erozní cestičky a nechodí za sebou jako husy. Důležité je, že mají klid, to znamená dostatečný prostor. Pokud mají tyto podmínky, jsou člověku vděčné svými přírůstky.

Hlavní charakteristikou systému jsou minimální materiální a personální vstupy - nepočítám začáteční investice na vybudování plotů a bran, mechanizace, pořízení dobytka a oveček. Tím se zachová životní prostředí pro další generace. Ale jsem přesvědčený, že i ekonomika tady bude fungovat. Denní přírůstky jsou skutečně dobré. U oveček se jedná o 30 deka na kus a den, u dobytka se lehce dosahuje kilo dvacet až čtyřicet. Je to však ještě otázkou tří, čtyř let, než to bude podle mých představ.“

Můžete říct něco víc o zdravotním stavu vašich zvířat?

„Veterinární inspekce tady moc nechodí, ale každý, kdo se přijde podívat, říká, že mám pěkný dobytek a krásné ovečky. Potvrdí to i pracovníci Svazu chovatelů

Ovce plemene Romney Marsh můžou zůstat na pastvině celou zimu

masného skotu a Svazu chovatelů ovcí. Samozřejmě nějaké problémy jsou, ale je to ponecháno na přírodě, takže mi nevadí, když slabší kusy odejdou.“

Jaký máte názor na zemědělství vůbec v tomto regionu?

„Stát za minulé, pravicové vlády vytvořil podmínky na to, aby problémy zemědělství v části země byly vyřešené. Do Bílých Karpat, Beskyd, Jeseníků, Šumavy šly obrovské miliardy, které ale byly zneužity. Takže když je někde zarostlá krajina, je to především chyba těch lidí, kteří v oblasti žijí nebo tam hospodaří. Protože tady prostor na zemědělskou činnost je. Je tu možnost vyrobit laciné hovězí nebo jehněčí maso nebo produkovat vlnu. Obecně se dívám na zemědělství takto. Mezinárodní obchod, ať chceme nebo nechceme, funguje a je důležité, abychom si uvědomili, že hlavní síla západu je ve výkonnosti práce. Není to vše ve vyšších dotacích. Naše výhoda je však, že máme scelené pozemky. To bychom měli - rozumným způsobem - využít! Němec nebo Holanďan by to rychle dokázal. Kde je naše šikovnost? Můj názor je, že se tady moc mluví a málo dělá. Lidé hlavně nadávají. Nic jim nemůže zabránit, aby to zkusili dělat opačně.“

J.W. Jongepier

Starostové na exkurzi

Na přelomu září a října cestovali starostové tří okresů dva dny po Bílých Karpatech a Dolním Rakousku, aby se podívali, jak lze obnovovat venkov.

Dne 30. září se na dvoudenním semináři s názvem **Principy a realizace Programu obnovy venkova - II** sešlo 30 zastupitelů obcí od Návojně až po Kněždub. Seminář navazoval na červnový, oba byly organizovány v rámci

rozvojového projektu na podporu bydlení v Bílých Karpatech. Akci pořádala Škola obnovy vesnice v Modré ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty.

Program začal na Horňácku. V Hrubé Vrbce zazněly úvodní příspěvky mj. na téma rozvojového programu mikroregionu Horňácko. Paní starostka Černo-
býlová představila realizaci programu obnovy své obce. V Kuželově jsme si s panem místostarostou Práškem prohlédli víceúčelový obecní dům s vinárnou a pak kuželovský mlýn s výkladem pana Okénky. Cesta pokračovala do obce Kněždub na „Slovácký Slavín“, kde se účastníci akce poklonili památce místních umělců a obdivovali nově upravený kostel. Na obci nás čekal pan arch. Kruml, předseda Spolku obnovy venkova, se kterým jsme diskutovali o variantách návrhu nové výstav-

by v obci. Poté nás pan starosta Uříčář seznámil s průběhem velkolepých oslav 100. výročí znovuvyvěcení kostela.

Po obědě na Rosetě na Radějově pokračovala exkurze na Kopanice, kde jsme diskutovali o možnostech uplatnění dvorcové kopaničářské výstavby. Další zastávka byla v Hostětíně, kde nám pan starosta Orsák předvedl stavbu sušárny na ovoce v budoucím areálu ekodomu ZO ČSOP Veronica. Při návštěvě jsme také shlédli instalaci solárního kolektoru v rodinném domě. Valašsko bylo prezentováno obcí Návojná, kde proběhla na večer prohlídka valašské dřevěnice, představení činnosti místního Skauta a po vystoupení místní muziky následovala diskuse s ing. Zábelovou a ing. arch. Zámečnickem o možnosti rozvoje valašské architektury s předvedením ukázkových projektů. Den byl zakončen v obci Modrá divadelním vystoupením dětí a cimbálovou muzikou.

Druhý den byl věnován výjezdu do Dolního Rakouska. Představitel místního Spolku obnovy venkova ing. Hanák předvedl

rekonstruovaný hostinec dnes sloužící jako informační středisko, vinárna a místo kulturních aktivit. Následovala podnětná přednáška na téma prostorového uspořádání výstavby s předvedením výhod tradiční řadové výstavby. Byly představeny projekty Evropské unie na podporu inovačních strategií trhu. Dovydělali jsme, že základem takového rozvoje území je činnost spolků obcí.

Následovala praktická ukáзка přestavby stodoly na krásný dřevěný kulturní dům. Dále se nás ujal pan starosta z Neudorfu, který dokumentoval činnost místního spolku na vkusné úpravě fasád na návsi obce a řadou činností na podporu inovací místních zemědělských aktivit. Tak jsme navštívili otevřenou Zemskou výstavu, ochutnali řadu místních bioproduktů od uzeného až po dýňová semínka.

V rámci diskuse byl představen také bělokarpatký region a členové místního spolku byli pozváni na příští setkání do Bílých Karpat. Krátké zhodnocení akce proběhlo v příjemném prostředí agroturistického centra na radějovské Rosetě. Účastníci se shodli, že seminář byl podnětný a přinesl řadu konkrétních nápadů. Většina starostů uvítala pokračování příští rok.

Vít Hrdoušek
Správa CHKO Bílé Karpaty

Proč jsou Hutě takové

Září končí. Přišel podzím i na Žitkovou a Pitínské paseky. To však nebrání tomu, abychom nahlédli do otav přírodní rezervace (PR) Hutě a pokusili se ještě v těchto dnech nalézt něco z květeny, která řadí Hutě k nejcennějším lokalitám střední části Bílých Karpat.

V září vykvétá na Hutích podzimní typ hořečku žlutavého, který jinde než v Karpatech neroste, najdeme i hořeček brvitý, na mokřadech vykvétá na podzím tolíje bahenní. Po vlhkém září přišlo „babi léto“ a v otavách Hutí se objevily plodnice hub. Množství druhů, které zde nacházíme, svědčí o tom, že i tyto organismy se na Hutích mají dobře a vynikají druhovou pestrostí. Kromě jedlých hříbovitých hub, které o sobotním ránu pravidelně z rez-

keré z nich květu a žv otavách. Přátelé bělokarpatské přírody a houbaři, uvědomte si prosím, že bez pravidelné údržby luk v PR Hutě - kosení, odstranění sena, pastva ovci, klučení keřů, obnova ovocných stromů - byste na podzimních Hutích nacházeli jen chudé porosty vysokých trav (třtina, válečka, rákos) s až půlmetrovou vrstvou stařiny, tvořící neprostupnou bariéru všem zranitelným rostlinám a houbám. Pokud byste se ovšem prodrali křovím trnitých hlohů a

vace zmizí, zde naleznete množství velkých lupenatých hub a při bližším pohledu do otav i řadu drobných houbových plodnic. Mezi nimi i několik vzácností, například pazoubek zelený nebo nápadně zbarvené voskovky. Celkem se zde vyskytuje na Hutích více než 20 sáňě ohrožených rostlinných druhů květeny České republiky. A jak vidno, ně-

šipkových růží? Zelená barva otav by na podzím ustoupila uschlým stéblům přeživších trav a kromě živých stromů by z luk čněly i černé siluety uschlých a boufkami zlomených ovocných stromů. V současné krajině, sužované spady dusíku z automobilové dopravy, by proces zarůstání postupoval velmi rychle.

O údržbu PR Hutě se stará základní článek Hnutí Brontosaurus Uherské Hradiště. Pořádání červencových táborů však není záležitostí levnou. Kromě peněz

„ze státního rozpočtu“ je potřeba vždy asi polovinu nákladů pokrýt sponzorskými příspěvky a výtěžky z „komerčně“ zaměřených brigád. Na tomto místě proto děkujeme za příspěvek na letošní tábor společnosti SPT Telecom a děkujeme za plodnou a bezproblémovou spolupráci firmě EKO-UH, městskému úřadu ve Starém Městě a ČSOP Vičnov. Odvoz sklizeného sena mimo rezervaci zajistila soukromá farma pana Zdeňka Koudely na Žitkové. Zvláštní dík patří panu Sedlačikovi z Bojkovic za zapůjčení neobývané usedlosti a stodoly pod rezervací Hutě a panu Koudelovi za zprostředkování té půjčky.

Prosíme všechny firmy, organizace, ale i jednotlivce v regionu, aby nám zachovali přízeň. Uvítáme jakoukoliv pomoc finanční i materiální, na oplátku můžeme nabídnout (kromě poděkování v tisku) i vlastní práci. Zároveň již teď zveme všechny, kdo by chtěli při údržbě Hutí pomoci, k účasti na příštím desátém ročníku letního tábora v PR Hutě.

Michal Hájek
Hluk

Hortenzie - královna mezi třešněmi

Pro pomology je především třeba opravit titulek, protože odrůda Královna Hortenzie není klasická třešeň. Dříve se Hortenzie zařazovala do různých skupin mezi sladkovišně i skleňovky. A to do doby, než byl proveden cytologický rozbor. Zjistilo se, že jde o mezidruhového křížence. Dnes se zařazuje mezi skleňovky.

O této odrůdě se říká, že je sbírkou všech ušlechtilých chufových vlastností třešně, které jsou navíc podtrženy libezností vzhledu. Chuť středně velkých až velkých plodů je ideální směsí sladké a navinulé. Ve zralosti

plodypřetékajísvětlo, téměř bezbarvou šťávou. Dužnina je téměř bez cévních svazků a je velmi jemná. Barva podtrhuje nejlepší chuťové vlastnosti. Slupka je velmi jemná, vysoce lesklá, základní barva světle žlutá, překrytá růžovou červení, na osluněné straně plodu přechází v řídkou červenou pigmentaci. Zastíněné plody se zbarvují až do zajímavé pomerančové barvy. Strom kvete hojně, a patří mezi nejkrásněji kvetoucí třešně. Avšak nic na světě není bez vady. Také Královna Hortenzie má jednu. Totiž její slupka je taktenká a jemná, že při větru se plody samy od vedlejších otloukají, hnědnou a později nahnívají. Z tohoto faktu plyne skutečnost, že tržní hodnota je nízká. Málokdy se uvidí na tržištích a vůbec ne v obchodech.

Často se jí přičítá i druhá špatná vlastnost a to, že málo plodí. Pokud však má své optimální podmínky, opak je pravdou. Nejlepší podnoží je mahalebka nebo višně, ptácnice je nevhodná. Nesnáší těžké, studené a

vlhké půdy, potřebuje pro svůj růst prostor, tedy světlo, chráněné stanoviště před jarními mrazíky a mrazivými větry, vhodný je blízký opylovač. Zraje koncem června a nebo začátkem července, podle polohy a počasí.

Na území našeho státu se dostala z Francie jako semenáč odrůdy „Larose“. V roce 1828 ji obdržel děkan M. Rössler z Poděbrad. Z jeho sortimentu se začala rozšiřovat na celé naše území. V současné době se v ovocných školkách neobjevuje, a když, tak na nevhodné podnoží. Zájemci o nejchutnější rané peckové ovoce si tuto odrůdu musí naroubovat sami. Nejvhodnější dobou k odbírání roubů je konec listopadu a nebo v době před prvními většími mrazíky. Jinak se rouby špatně ujímají.

Informace o výskytu starých stromů Královny Hortenzie může poskytnout ZO ČSOP Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou.

**Václav Tetera
Pravčice**

Boj o smrky na Brumovsku

V první polovině roku 1998 se schvalovaly lesní hospodářské plány (LHP) na bývalém Lesním závodě (později Lesní správě) Brumov. A to pro Lesy ČR i soukromé vlastníky nad 50 ha včetně obcí. Jejich schvalování se však stalo komplikovaným aktem, který u některých vlastníků není dosud uzavřen.

Proč? Problémem se stal přístup projekční kanceláře k tzv. geograficky nepůvodním dřevinám v CHKO a dotace Ministerstva zemědělství na LHP v digitální formě zpracování.

Za geograficky nepůvodní dřeviny považuje Správa CHKO Bílé Karpaty na základě odborných materiálů smrk, borovice a modřín. Tyto materiály nikdo nevyvrátil a žádné jiné nepředložil. Podle

zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny je možno druhy, které nejsou součástí přirozených společenstev CHKO, použít k obnově porostů, ale pouze se souhlasem (výjimkou) Ministerstva životního prostředí ČR (MŽP).

Tento postup, zkušenost z jiných částí CHKO i předané podklady však zpracovatel LHP ignoroval a přivedl tak vlastníky do zbytečného konfliktu se Správou. Zhruba polovina z nich stanovisko Správy i MŽP akceptovala a dodatečně požádala o výjimku, na základě které Správa dala souhlasné stanovisko k plánům. Okresní úřad Zlín je v souladu se zákony schválil.

Problémy však pokračovaly u ostatních, kteří pro hospodaření s těmito dřevinami a jejich množstvím při obnově odmítli jakákoliv omezení státní ochrany přírody. Těm okres plány schválil i přes negativní stanoviska Správy a tedy protizákonně jen proto, aby vlastníci nepřišli o dotace.

Acos tím? Mají zůstat platnosti plány nerespektující zákon? Správa podala stížnost MŽP a na jeho podnět Ministerstvo zemědělství schválení LHP jako protizákonně zrušilo. Co dál? Zůstanou dotace i těm, kteří jejich získání využili „špatné“ postupy projekční firmy i Okresní úřadu? Jak k tomu přijdou ti, kteří respektují omezení ze zákona? Zrušením protizákonných rozhodnutí bylo řečeno A. Kdo a kdy řekne B?

**Libor Nováček
Správa CHKO Bílé Karpaty**

Hodně blízké setkání 3. druhu

Byl horký srpen a my jsme zrovna byli na letním táboře. Jednou večer asi v deset hodin se ozvala hrozná rána.

Všichni jsme vylezli ze stanů a běželi jsme se podívat, co to bylo za ránu. Na dolním okraji louky blikala nějaká věc. Nikdo nevěděl, co to je a představte si, on to byl létající talíř mimozemšťanů. Za chvíli z něj taky jeden mimozemšťan vylezl. Všichni jsme se ho strašně lekli, ale on nám řekl: „Nebát se vy mě já ně zlí. Mě havarovat hárdisk.“ Nikdo tomu nerozuměl, a tak mimozemšťan pokračoval: „To být moje létací prostředek.“ My jsme tomu porozuměli a já jsem řekl: „Neboj se mimozemšťane, najdeme někoho, kdo ti pomůže opravit tvůj létající talíř. (Aspoň doufám.)“ Po těchto slovech jsme pozvali mimozemšťana na večeři a po večeři jsme šli spát. Sice nás ještě nějakou chvíli rušilo, jak si mimozemšťan pochvaloval měkkou postel, ale za chvíli jsme všichni kromě hlídky usnuli. Asi v šest hodin nás Korálek s mimozemšťanem vzbudili, jak hráli na flétnu a bubnovali na buben. Mrzutí a ospalí jsme vylezli ze stanů a myslili jsme si, co je to za nehoráznost, budit nás takhle brzo ráno. A chtěli jsme jim vynadat, ale Brepta nás okamžitě vyhnala na rozcvičku. A našemu kamarádovi mimozemšťanovi se to moc líbilo.

Po rozcvičce byla snídaně a potom jsme šli do Petrovic pro opraváře. Ale protože byl nemocný, rozhodli jsme se jít pro opraváře do Sušice, tak jsme zavolali z budky. A on nám řekl: „Hele děcka, jestli chcete něco opravit, tak to sem musíte přivést.“ Ale protože jsme neměli auto, museli jsme poprosit skauty z vedlejší louky aby nás svezli, a oni nám pomohli. Ale když jsme nakládali mimozemšťanův talíř, ulomila se mu tryska a opravář měl o práci víc. To nám neza-

bránilo v tom, abychom vyrazili. Po cestě jsme viděli krásné květy, ale ten úsměv nám moc dlouho nevydržel. Když jsme jeli, mimozemšťanek uviděl, jak nějakí lidé kopají základy benzinky. Řekl: „Stát stát!“ A hned jak jsme zastavili, mimozemšťanek vyběhl a běží k základům benzinky. Když tam doběhl, ptá se těch dělníků: „Co vy tady děláte?“ A oni mu řekli: „No co bysme tady dělali, děláme benzinku.“ Mimozemšťanek se zeptal: „A proč?“ Dělníci mu odpověděli: „Aby sem mohly jezdit auta a tankovat benzin.“ A mimozemšťanek řekl: „Ale vždyť auta dělat smrad, já sám to vidět.“ Dělníci mávli rukou: „Ále, zafouká vítr a ono se to vyčistí.“ Mimozemšťanek: „Ale ono to ZABÍJET zvířátka!“ A dělníci: „Stejně je jich tady dost, ono se nic nestane, když jich pár zemře.“ A pak mimozemšťanek řekl: „To už mě opravdu přestává bavit.“ A tak se rozzuřil, že řekl: „HYCHYKYRY-DYTYNY! BFLMPSVZ! AEIOUY! BABLIBUBLIBIBLI!“ A základy od benzinky se proměnily v krásný palouk plný nádherných květů. Pak jsme vyrazili dál do Sušice. V Sušici jsme šťastně našli opraváře. Ale ten že opravuje stroje jenom našincům, menší příplatek to našťástí spravil. A tak nám opravář talíř opravil. Poté jsme zavezli mimozemšťanku na louku za městem. Než odletěl, řekl nám: „Mně bude po vás moc stýskat.“ A my jsme mu odpověděli: „Nám po tobě taky, ale my vlastně vůbec nevíme, jak se jmenuješ.“ On řekl: „Já se jmenuju Puápuľtúí a být z planety Plauto. A až já přiletím domu tak o vás celé planetě vyprávět.“ A když odletěl, ještě dlouho nám mával a my jsme mu taky mávali a mávali jsme mu tak dlouho, dokud nezmizel ve vesmíru.

Jan Hajduch

5. tř., Soukromá svobodná ZŠ,
Uh. Hradiště

I v tomto čísle najdete
další oceněné práce
z literární soutěže
„Zelená Planeta“,
pořádané CEV
Pantoflíček ke Dni
Země 1998.

Naslouchej

Probouzím se.
Jsem jako luna,
tak krásná i tajemná,
stvořena pro život
se zemí spojená.

Zelenám se.
Jsem čistým domovem,
rájem i peklem.
Na věky spoutaná
s dobrem i se zlem.

Ne, nejsem zlá.
Já znám všechnu sílu.
Jsem fauna, strom i voda.
Jsem pohádkou života.
Jsem matka příroda.

Jsem všude.
Mám tisíce očí
a tisíc tváří.
Nenajde úkrytu,
kdo můj zákon zmaří.

Přichází člověk.
Chceš mě snad přelstít?
Vždyť dávám ti život!
Jak se mi odplácíš?
Ach, ten vládnoucí, lidský rod.

Nejsem minulost.
Když technika stane se
nápíní všechních dní,
pak Země bude plakat
a všichni lidé s ní.

Možná zahynu.
Navždy se ztratí
má čerstvá krása.
Přemýšlej člověče.
Kde bude tvá spása?

1. ročník, d. 2

Co vám nabízejí centra ekologické výchovy

V oblasti mezi řekou Moravou, Olšavou, Lyským průsmekem a slovenskou hranicí - Bílé Karpaty - pracuje pět center pro ekologickou výchovu. Jsou to, podle abecedy, Chrupa (Uherský Brod), Kosenka (Valašské Klobouky), Pantoflíček (Horní Němčí), VIS Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou), Žabka (Uherské Hradiště).

Na těchto stránkách prezentují bohatou nabídku kroužků, programů pro děti a mládež a jiných aktivit, ve kterých vás seznamují s různými aspekty životního prostředí.

Ekocentrum Kosenka ve Valašských Kloboukách má své výukové programy rozdělené na čtyři oblasti.

První oblasti jsou programy pro starší děti mateřských škol:

- Poznávání přírody s veverka a krtečkem (dopoledne, v přírodě)
- Život ve valašské dřevěnici (3 hod., na centru).

Základním školám nabízí Kosenka tři programy:

- Poznáváme přírodu smysly a hrou (4 hod., pro 2. - 4. ročník, v přírodě)
- Jarmek aneb vydržet a pokračovat (2 hod., pro 8. - 9. ročník, ve třídě)
- Místní chráněná území CHKO Bílé Karpaty a trvale udržitelný život (6 hod., pro 8. - 9. ročník, v přírodě).

Poslední dva programy jsou vhodné i pro střední školy.

Školy a výchovná zařízení se mohou zúčastnit i jednorázových akcí, jako Den Země (17. - 22. dubna 1999), soutěž pro 4. třídy ZŠ a seminář učitelů s názvem „Z lavic do přírody“ (3. června 1999).

Další informace získáte u **Pavliny Kolínkové** a **Miroslava Janíka**.

Nabídka **Ekocentra Pantoflíček** v Dolním Němčí obsahuje přírodovědné kroužky pro děti od 2. do 9.

ročníku ale i několik výukových programů a další aktivity, jak pro žáky, tak pro učitele:

- Uklidíme si přírodu (pro mateřské školy)
- Příroda Uherskohradištska (pro mladší žáky ZŠ)

- Poznej chráněné rostliny Bílých Karpat (pro starší žáky ZŠ)
- literární soutěž „Zelená planeta“ ke Dni Země (pro všechny žáky ZŠ)
- exkurze Orchideje Bílých Karpat (pro učitele)
- geologická exkurze (pro učitele)
- průvodcovství Přírodní rezervaci Drahy (pro třídní kolektivy i kroužky)
- výstava „Příroda Bílých Karpat“

is průvodním slovem (pro žáky a učitele)

- prohlídka naučné bělokarpatské loučky (za vegetace). Pantoflíček každý rok pořádá Vánoční výstavu a seminář „Otevřenýma očima - šikovnýma rukama“ pro učitele především z okresu Uherské Hradiště, letos v pátek 11. prosince. Výstavu je možno navštívit do konce ledna. Srdcem Ekocentra Pantoflíček je **Vlasta Ondrová**.

Ekocentrum Chrupa v Uherském Brodě nabízí jak zájmové útvary (kroužky), tak i výukové programy.

Ve školním roce 1998/99 se děti mohou přihlásit do několika kroužků:

- Broučci - přírodovědný kroužek motivovaný příběhem Broučků, Ferdý mravence...
- Rosenka - pohádečky pro drobečky, učíme se pozorovat a vnímat vše kolem nás
- Hříbata - tábornický oddíl
- Dračata - divčí tábornický oddíl

- Alkor - přírodovědný a ochranný oddíl.

Dále vede Chrupa kroužky s indiánským zaměřením, počítačové kroužky, kroužky pro zdravotně oslabené děti a další. Mládež i dospělí mohou chodit do přírodovědného oddílu Orchis, zaměřeného na ochranu životního prostředí. Kromě toho nabízí Chrupa základním školám několik výukových programů. Jsou to:

- Ptáci (2 hod.) pro 4. - 6. ročník
- Stromy (2 hod.) pro 3. - 5. ročník
- Život v lese (2 hod.) pro 3. - 5.

ročník

- Rybník (2 hod.) pro 3. - 5. ročník
- Léčivé rostliny (2 hod.) pro 3. - 6. ročník
- Desatero domácí ekologie (2 a více hod.) pro 3. - 9. ročník
- Mravenčí příběhy (1 hod.) pro 1. - 3. ročník
- Freonový drak (1 - 2 hod.) pro 1. a 2. ročník

Cena: 5,- Kč za program na dítě. Pracovníci **Michal Koudelík** a **Soňa Kunčarová** je provádějí na Chrpě nebo ve třídách vaší školy a poskytnou vám podrobnější informace.

Už třetí rok nabízí **Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty** přírodovědné kroužky pro školní mládež, letos jsou v pondělí od 14 do 16 hodin. Do poloviny května si mohou školy objednat také různé výukové programy.

Pro mateřské školy má VIS Bílé Karpaty následující témata:

- Čmelák Brumla (o opylování)
- Starosti lesní princezny (o odpadech)
- Mraveneček
- Housenka a její kabátek
- Domeček pro zvířátka (o životě různých zvířat)
- O poslední vlaštovce (a jak se živočichové chystají na zimu)
- Kapička Jára (o vodě)
- Putování s Křemílkem a Vochomůrkou (o léčivých rostlinách).

Žákům I. stupně ZŠ je věnováno 7 hodinových programů:

- Co nepatří do popelnice (o odpadech, pro 1. - 5. ročník)
- Stateček (o ekologických vztazích, pro 3. - 5. ročník)
- Lesní čarování (pro 1. - 5. ročník)

- Rozděli nás... (poznávání základních skupin živočichů, pro 4. a 5. ročník)
- Čím se živí a kam chodí spát? (pro 1. - 4. ročník)
- Jak se rodí a jak rostou? (pro 3. - 5. ročník)
- Mraveneček (pro 1. a 2. ročník).

Programy pro II. stupeň jsou rozdělené do tří oblastí.

1. Příroda jihovýchodní Moravy CHKO Bílé Karpaty (1 nebo 2 hod.) pro 6., 8. a 9. ročník

- Stepi a váte pisky (1 hod.) pro 6., 8. a 9. ročník
- Život v řece Moravě (1 nebo 2 hod.) pro 6. a 8. ročník.

2. Příroda obecně

- Ptákoviny (1, lépe 2 hod.) pro 6. a 7. ročník
- Není ryba jako ryba (1 hod.) pro 6. ročník
- Život v lese (1 nebo 2 hod.) pro 6. a 7. ročník
- Jde se na hřibů! (1 hod.) pro 6. ročník
- Léčení s přírodou (2 hod.) pro 6. - 9. ročník
- Vlajky a zvířata (1 hod.) pro 6. - 8. ročník.

3. Životní prostředí

- Co nepatří do popelnice (1 hod.) pro 6. - 9. ročník
- Na co kreslíš a píšeš (1 hod.) pro 6. a 7. ročník
- A přišla povodeň... (1 hod.) pro 8. a 9. ročník.

Středním školám a učilištím VIS Bílé Karpaty nabízí 4 nové programy:

- Muž, který sázel stromy (1 hod.)
- A přišla povodeň... (1 hod.)
- Globální problémy lidstva (1 - 2 hod.)
- Životní prostředí anglicky (1 nebo 2 hod.).

Cena všech programů je 8,- Kč na žáka a hodinu.

Výukové programy jsou prováděny na středisku i ve třídě, jen na „Léčení s přírodou“ je třeba se dostavit na středisko.

Od dubna organizuje VIS Bílé Karpaty i terénní exkurze do přírody pro žáky, učitele a veřejnost na objednávku.

Kroužky, programy a exkurze vede **Radka Nekardová, Josef Dufek** nebo **Jan W. Jongepier**.

Centrum ekologické výchovy Žabka při Domu dětí a mládeže Staré Město (ve spolupráci se sdružením pro environmentální výchovu a vzdělávání Rosnička) provádí výukové programy ve třídách a v terénu.

Do místností vašich škol lze objednat tyto programy:

- Rybník - život ve vodě (2 hod. - od 3. ročníku)
- Dům - země plná překvapení (o tom, co žije s námi v našich

domovech; 2 hod. - od 3. ročníku)

- Les - co o něm ještě nevíme (2 hod. - od 3. ročníku)
- Život na vesnici (o domácích zvířatech; 2 hod. - od 2. ročníku)
- Freonový drak (2 hod. - od 1. ročníku)
- Odpady - co všechno nemusíme vyhodit (2 hod. - od 5. ročníku)
- Jak žijí zvířata (2 hod. - od 5. ročníku)

V terénu vás Žabka seznámí se živou přírodou třemi programy:

- Malé safari (o ekologii lesa; 3 hod. - od 3. ročníku)
- Poznáváme přírodu smysly a hrou (3 hod. - od 3. ročníku)
- Květiny a stromy (3 hod. - od 3. ročníku).

Všechny nabízené programy jsou zdarma. Provádí je **Monika Hrabcová** a **Martina Černíková**.

Cílem výukových programů je doplnit standardní výuku ke zvýšení znalostí o přírodě a uvědomění si základních ekologických problémů vedoucí k odpovědnému postoji k životnímu prostředí. Nabízené programy obsahují obvykle herní, výtvarné a diskusní aktivity, používají se netradiční formy výuky.

Ekocentrum Chrpa, Nám. 1. máje 2056, 688 01 Uherský Brod, tel. 0633 - 638041

Ekocentrum Kosenka, Brumovská 11, 766 01 Valašské Klobouky, tel. 0636 - 320145 / 320069

Ekocentrum Pantoflíček, ZŠ Dolní Němčí, 687 62 Dolní Němčí, tel. 0633 - 648719 / 648307

Centrum ekologické výchovy Žabka, Husova 838, 686 06 Uherské Hradiště, tel. 0632 - 62294

VIS Bílé Karpaty, Bartolomějské n. 47, 698 01 Veselí nad Moravou, tel. 0631 - 322545 / 324792

Vážená redakce,

se zájmem si vždy pročítám časopis Bílé Karpaty. Zaujal mě obsah korespondenčního listku zasláního Vaší redakci a pokud mohu, chtěla bych se k tomu taky vyjádřit. Je jistě záslužné, že na

stránkách časopisu publikujete především zajímavosti z přírody o rostlinách, stromech, zvířeti a ptactvu, přesto se přikláním k názoru, že by pak byl příliš „zelený“, proto by se měl čtenář dočíst o zajímavých lidech i obcích v regionu, taktéž různé povídky či příběhy ze současnosti i data staršího, což jistě přispěje k tomu, aby byl časopis všestranně zajímavý a čtivý.

Člověk byl a je s přírodou nerozlučně spjat, potřebuje ji a ona jeho. Každý rok při trhání bylinek ve Fryzáku, nad „Luftárňú“, či v háji, neodolám a absolvuji strmé stoupání na vrch průklestem, po cestě až k horizontu pokochat se vůní zelených luk a postát ve stínu staletých košatých dubů.

Celý tento pás v oblasti moravsko-slovenského pomezí v okolí Kněždubu má kromě svých přírodních krás i bohatou historii. Loukám Vojšice zůstal název po vesnici, která se prý v dávných dobách asi v těchto místech nacházela. Za husitských válek byla vypálena a zcela zničena. Uchovala se pověst, že po válečném tažení tam někde v koutě u lesa odpočíval starý vojevůdce Jan Žižka. Požíval velké vážnosti mezi svými vojáky, a ti mu pro posezení a odpočinek

nanosili v čepicích hlínu, aby z ní pak udusali stůl. Malému pahrbku obrostlému trávou zůstal název „Žižkův stůl“.

Hned v začátcích poválečných let jsme chodili s mým otcem do osady Hatě, u Výnorských a dál po okolí, obvykle na jaře pokud ještě nebylo tolik práce v poli. Jednou zjara naplánoval otec cestu na Slovenské Kopanice. Třebaže bylo ještě dosti chladno a od hor foukal studený vítr, rychle jsem se vypravila s ním. Ve všedních, krátkých krojových sukýnkách, kacabajce, teplý šátek uvázaný okolo krku, na nohou vysoké gumové boty holínky, to bylo mé oblečení na náročnou pěší túru přes horské stezky, potůčky i hluboké kamenité výmoly.

Nepřiznala bych ani za nic, že mě bolí nohy a jsem znavena z tak daleké cesty. Když jsme vcházeli na dvorek k Juricům, v ústrety nám šla gazdina, zahánějíc do boudy zlostně štěkajícího psa. „Ná vítaj Peter, ajs cěru ideš, jak jste veru ušlí, len pojdte dál,“ zvala nás srdečně do domku. Stál pod mohutnými stromy, nizoučký,

velkou lavicí. V rohu místnosti stála postel a nad ní visel komlébač s malým dětkem. Gazdina jak rychle pobíhala přichystat nám nějaké pohoštění, viděla, že zvědavě pohlížím směrem k posteli se mě zeptala: „Chceš pokolébat Márka, no běž a koléбай.“ S radostí jsem se rozběhla ke komlébači, když tu mě něco z boku chytilo za krátkou sukénku a já byla ztržena zpět, hrůzou neschopna slova ani pohybu. To husa, co seděla pod postelí s malými housátky, zřejmě ze strachu o svou rodinku zahájila útok. Po celou dobu jsem se pak věnovala malému chlapečkovi a z návštěvy jsem si nesla za opatrování v náručí malou ovečku. Tiskla se ke mně a já statečně vykročila na zpáteční cestu k domovu. Brzy mě ale v rukách velice ztěžkla, kacabajka byla od ní špinavá. Položit ji na zem, ať aspoň chvíli cupitá vedle mě, tomu vůbec nechtěla rozumět, v mžiku utekla do hustého mlázi a my s tatínkem tolik naběhali, než se nám ji podařilo chytit. Potom už ji nesl jen on sám. Proč Vám to všechno vypisuji?

bíle zaličený, malé okénka do štítu, jak z pohádky. Na dvorku koza, ovce s jehňátky a plno drůbežek nespočítání. Vešli jsme do jizby. Kachlová kamna spojená s chlebovou pecí příjemně hřála a my se k nim posadili na

Mám pocit, že všechno spolu úzce souvisí, příroda, lidé, vztahy mezi nimi a tím se prolínají jejich příběhy i osudy.

(kráceno)
Marie Novotná
Kněždub

Venkovská architektura Bílých Karpat

Nedílnou součástí krajiny je i architektura. Málokomu je lhostejné, jestli novostavby do krajiny zapadnou nebo jestli působí jako „pěst na oko“. Ale jak ovlivnit stavebníky? Proto chceme publikovat 4 letáky a katalog, shrnující charakter jednotlivých mikroregionů Bílých Karpat a nabízející několik zajímavých nápadů na výstavbu. Co se z nich dozvíte?

V průběhu působení člověka na okolní přírodu vznikla krajina se specifickým krajinným rázem. Bílé Karpaty jsou významné díky své hraniční poloze existenci hned několika kulturních oblastí. Proto v současné době můžeme podle typu výstavby a architektury rozlišit tři svébytné kulturní oblasti - Slovácko, Valašsko a Kopanice.

Slovácká ulicová ves

Slovácko je tradiční region v teplých údolních partiích Bílých Karpat od Strážnice až po Bojkovice, kde počátky místního kulturního rozvoje lze datovat již od 6. - 8. století. Zde jsou typické táhlé ulicové vsi tvořené sem-

knutou řadou usedlostí vzniklé většinou na potocích. Tradiční vzhled místního domu je při-

Krajina Kopanic

zemní, do ulice okapově orientovaný slovácký dům s návratím.

Kopanice jsou poměrně mladý region v širším okolí obce Starý Hrozenkov. Zdejší výstavba, vzniklá na místě lesních pasek, je rozptýlena do malých usedlostí po svazích a obklopena mozaikou poliček, luk a sadů. Zachovalý výraz lokálního domu nese dvorcový kopaničářský dům s valbovou či sedlovou

střechou. Podobný charakter rozptýlené dvorcové výstavby mají i severněji položené paseky nad obcemi Štítná a Brumov-Bylnice, které byly zakládány později především místním obyvatelstvem. Proto zde nenalzáme specifické výstavbové prvky.

V oblasti **luhačovického Zálesí** má každá obec specifický charakter. V tomto mikroregionu se prolínaly od středověku oba kulturní vlivy, **slovácký i valašský**. Většina obcí jsou malé potoční vsi s liniíovou, místy i nepravdělnou návesní výstavbou přizemních štítově či okapově orientovaných domů.

Valašsko zasahuje na území Bílých Karpat pouze v nejsevernější části v okolí Valašských Klobouk a Brumova, kde charakter

Vit Hrdoušek

Ves na Valašsku

Vánoce na Moravských Kopanických

Vánoce - to je stromeček, barevné žárovky, hromada dárků, štědrovečerní kapr... Mnozí si ale pamatují, že to bylo zcela jinak. Na Moravských Kopanických byl život chudý, ale Vánoce i tady musely být bohaté, i když vypadaly zcela jinak, než ty dnešní. Škoda jen, že se z těchto tradic ani tady už neuchovalo nic. Třeba ale toto vyprávění pomůže přiblížit nebo i oživit některé tradice.

Vánoce se na Kopanických slavily již od první neděle adventní. Od Lucie se odložilo každý den jedno polínko, které se označilo měsícem. Podle toho, jaký bylo ten den počasí, se pak věštilo počasí na celý příští rok. Na štědrý den se pak na těchto polínkách vařila večere.

Štědrý den byl již od rána ve znamení zvyků a tradic. Sledovalo se, kdo první přijde do domu, byl-li to muž, měli se v příštím roce rodit chlápci, pokud přišla žena, měla to být děvčata. Stromeček zdobila maminka s dětmi. Zavěšovaly na něj ja-

Takto vypadal vánočně prostřený stůl.

blička, ořechy, sušené hrušky, ozdoby ze slámy a perníkové figurky. Na konec na něj pověsily řetězy ze sušených švestek, slámy, šipků nebo papíru. Dárky ale pod stromečkem žádné nebyly, jen vyfazaný betlém. Myslelo se i na lesní zvěř, odpoledne se jim doneslo do lesa ochutnat seno a obilí s oplatkem.

Jak se zasedlo k večeři, už nesměl nikdo vstát, hospodyně tedy musela mít vše nachystáno. Na stole přikrytém ubrusem byl v každém rohu položen bochník chleba. Při kraji stolu bylo tolik oplateků, kolik bylo členů rodiny. Každý oplatek byl potřen včelím medem a byla na něm půlka ořechového jádra. Uprostřed stolu byla hromádka ze všech druhů obilí, luštěnin, mák, hlávka česneku a cibule. Vedle byla mísa se vším ovocem, které se urodilo. Pod stůl se dala máselnice, do níž se vhažovala sousta od každého chodu večeře. Ta se pak dala domácím zvířatům. Na stole nesměla chybět modlitební knížka, růženec a peněženka - zbožnost, boží požehnání a hojnost. Před večeří se vynesl talíř mouky smíchané se solí a kmínem na dvůr či do zahrádky a zde se rozprášil pro vítr, aby příští rok neškodil. Hospodář dal každému kusu dobytka velkou hrst sena s oplatkem.

Po příchodu ke stolu zůstali všichni stát a pomodlili se. Potom jim matka nebo otec udělali kříž na čelo medem, aby byli chutní jako med a pracovití jako včelíčky. Maminka jim ještě na obě líčka namalovala namrzlým šipkem kolečka - aby byli zdraví.

Štědrovečerní večeře měla deset chodů. První byl oplatek s medem. Každý ten svůj přeložil napůl a rozlomil na tolik částí, kolik bylo u stolu lidí a ještě jeden navíc, ten se dal do máselnice. Jeden kousek snědl každý sám a zbylými podělil všechny u stolu, to aby rodina držela pohromadě. Druhý chod byla polévka s kostkami kvaky - aby se do rodiny kutálely peníze a bylo hodně vajíček.

Následovala kapustnica bez masa, aby byla úroda zelí. Čtvrtý chod byla hřibová omáčka, k ní se podávaly uzly z chlebo-

vého těsta, upečené v peci „pod plamenem“, lehce osolené a potřené máslem - aby nebyly v rodině starosti.

Pak se jedly púčky z měkkého nudlového těsta. Ušúlaly se 50 - 60 cm dlouhé hady a uvařily se ve slané vodě. Pomastily se roztaveným máslem. Čím byly větší, tím delší a pinější měly být klasy obilí v příštím roce.

Po nich přišly na řadu pery čili tašky plněné povidly, sypané mákem a polité medem s máslem - čím pinější a buclatější, tím kvalitnější měl být dobytek.

Sedmý chod byla pohanková kaše polita medem a máslem a sypaná tlučenými ořechy.

Následoval bylinkový čaj nebo káva s mlékem.

Pak se jedly zamotance. Makové, ořechové, jablkové nebo tvarohové, povidlové, pracharandové (hruškové). Byly to vlastně vdolky a představovaly symboly hojnosti.

Na závěr se podávalo ovoce.

Po večeři se dal psovi stroužek česneku s kouskem buchty - aby dobře hlídal.

Ze zbylých púčků se natrhalo tolik kousků, kolik bylo děvčat, a daly se kočce. Který kousek si kočka vzala první, to děvče se v příštím roce vdalo.

Vánočních zvyků bylo mnohem víc, ale už kolem desáté se rodina musela chystat na cestu do kostela do Hrozenkova na půlnoční mši.

Boží Hod byl považován za nejvýznamnější svátek v roce. Slavil se v úzkém rodinném kruhu, na návštěvu se nechodilo. Celý den se nic nedělalo ani se nevařilo. K jídlu se jen přihlíželo, co zbylo od štědrovečerní večeře. Se stolu se ulízelo až na Štěpána.

podle podkladů
Kateřiny Kubínové
Jana Hajduchová

Gajdovali gajdoši z Moravy a Slezska

Již od 13. století patřily dudy, na Moravě známé více pod názvem gajdy, k oblíbeným a rozšířeným lidovým hudebním nástrojům. Nejstarším obrázkovým dokladem tohoto nástroje na Moravě je vyobrazení skupiny hudebníků v Olomoucké biblí z roku 1417.

Od 16. století jsou zmínky o gajdách častější, avšak o způsobu hry na tento nástroj nevíme téměř nic, přestože gajdoši hrávali jak v prostředí vesnickém, tak ve městech. O velkém rozšíření a oblíbě gajd svědčí mimo jiné soupis poddaných ze vsetinského panství z roku 1666, podle něhož jenom na vsetinském panství bylo 22 gajdošů.

Nástroj jako takový prodělal svůj konstrukční vývoj. Gajdy nafukované ústy postupem doby (zvláště během minulého století) ustoupily gajdám s dmychacím měchem, i když ojediněle se nafukovací gajdy na východní Moravě objevovaly ještě i ve století dvacátém. Nová podoba nástroje umožňovala i jiný způsob interpretace písně a to zejména v tom ohledu, že gajdoš mohl téměř neomezeně svou hru doprovázet i vlastním zpěvem.

V současné době probíhá renesance zájmu o starou gajdošskou hudbu, která se čím dál více prosazuje v repertoárech folklorních souborů a to i díky tomu, že se objevují noví výrobci tohoto nástroje, vyrábějící nástroje provozně spolehlivé, umožňující poměrně přesné ladění.

Nový CD-disk Gajdovali gajdoši přináší současnou podobu gajdošské instrumentální hudby pěstovanou převážně ve folklorních souborech, která však vychází z regionálních kořenů. Zastoupeno je laško-valašské pomezí, dále regiony Těšínska, Valašska, Uherskobrodská, moravských Kopanic (Gajdošská muzika Josefa Černíka), Hornácka (Hrbáčova gajdošská muzika) a další oblasti.

Na desce najdete muziku různého interpretačního koloritu a nástrojového obsazení, od elementárního spojení (gajdy, viola) až po propojení s kontrabasem s dominantní rolí prvních houslí a různými doprovodnými nástroji - flétna, malý cimbálek, dlabaný cimbálek.

Pestrý je rovněž výběr žánrů. Objevují se zde písně taneční a to ve

své původní podobě (skok, zvrtek, ověnžok, různé formy sedláckých) i v podobě tanečních šlágrů (valčíky, polky), písně milostné, svatební, zbojnické, rekrutské, vojenské, pijácké, žertovné i eroticky zbarvené a lidová balada.

CD-disk Gajdovali gajdoši je k dostání v muzeu Jana Amose Komenského v Uh. Brodě za 198,- Kč.

Pavel Popelka
Uherský Brod

Rozmarýn

V září letošního roku vyšlo třetí číslo společensko literárního almanachu pro Slovácko s názvem Rozmarýn (jaro-léto 1998).

Kromě pestrobarevné obálky má toto číslo 88 černobílých stran, na kterých najdete hodně z regionálního kulturního života, jak literárního tak i výtvarného.

Příspěvky jsou zařazeny do různých rubrik. Do rubriky „Odněkud být“ patří několik místopisných článků, „Právě tady“ soustřeďuje několik osobních postřehů z těch končin, které mohou zapůsobit svým duchem místa. „V tento čas“ najde čtenář básně i prózu vztahující se k ročním obdobím. Nová rubrika „Duše v bezu“ je o člověku jako součásti přírody nebo přírodě jako součástí člověka. Na autentické zápisy nářečí Moravských Slováků je zaměřena rubrika „Po našem“. Třetí Rozmarýn obsa-

huje ještě spoustu dalších rubrik.

Z bělokarpatské oblasti přispívali do Rozmarýnu Michal Čagánek z Nezdenic, Miroslav Kapinus ze Strání, Anna Nejezchlebová ze Zlína (původem z Radějova) a Marie Novotná z Kněždubu.

Jan W. Jongepier

Jak to bylo letos s údržbou luk?

Skončila doba teplých letních dnů, sluníčko je stále „zubatější“. Přišel čas podzimních dešťů a chladných rán, příroda se chystá k zimnímu odpočinku, a tak nastává čas rekapitulací. Je tu čas zúčtovat, co se nám v letošním roce podařilo udělat pro přírodu.

Jednou z již tradičních činností koordinovaných Správou CHKO Bílé Karpaty je údržba druhově bohatých luk, na které se podíleli společně s námi občané žijící

v regionu, nevládní organizace ochrany přírody, zemědělské a lesnické subjekty, obce a myslivecká sdružení.

Jako každoročně se i letos podařilo získat finanční prostředky z několika zdrojů. Nejdůležitějším je Program péče o krajinu Ministerstva životního prostředí. Tentokrát se podílel na celkovém objemu financí cca 6,6 mil. Kč. Z prostředků Správy CHKO bylo na uvedené opatření uvolněno 3,9 mil. Kč. Pak přispěl Státní fond životního prostředí do celkového rozpočtu 150.000 Kč.

Opatření

Finance byly použity v převážné míře na kosení a likvidaci náletových dřevin v takzvaných maloplošných chráněných územích (rezervacích) a I. a II. zónách ochrany přírody. Dále se letos podařilo zajistit péči o památné

stromy, zaměření hranic dvou národních přírodních rezervací (NPR Jazevčí, NPR Zahrady pod Hájem), provést likvidaci a mapování invazních druhů rostlin, do konce roku bude provedena obnova značení rezervací.

V tomto roce pokračoval projekt Komplexní údržba NPR Čertoryje koordinovaný Základní organizací Českého svazu ochránců přírody (ČSOP) Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou. Tato akce vyvolala dokonce odezvu v médiích. Z dalších akcí bych chtěla vzpomenout alespoň Rekonstrukci lokality Cihelna v k.ú. Slavičín pod vedením ČSOP Zálesí Slavičín.

I přesto, že se v letošním roce vyskytly nemalé problémy s administrativou při zpracování žádosti o dotace a místo „babího léta“ jsme se dočkali deštivého podzimu, podařilo se všechny akce úspěšně realizovat.

Nevládky

Za velmi důležitou považuje Správa v této oblasti spolupráci s nevládními organizacemi, především ČSOP Kosenka Valašské Klobouky a ČSOP Zálesí, kteří přiložili „ruku k dílu“ při údržbě lokalit ve zlínské části CHKO. Informační středisko pro rozvoj Moravských Kopanic významně pomohlo při zajištění manage-

mentu v této oblasti. Tradičně proběhl letní tábor Brontosaurů na Žitkově, kteří spolupracují již druhým rokem s místním soukromým zemědělcem panem Koudelem a letos poprvé jsme u nás uvítali také brněnský Rezekvítek. Velmi nás potěšil vznik nové organizace ČSOP v Horním Němčí, jejíž hlavní činností je údržba PR Drahy. Již samozřejmostí je pak podíl veselský ČSOP Bílé Karpaty na údržbě území v jižní části CHKO.

Budoucnost

Díky tomu, že s největší pravděpodobností bude finančních zdrojů do budoucna stále ubývat, vidí Správa CHKO cestu v užší spolupráci s místními občany. Nyní se po vzájemné dohodě ve vybraných oblastech vypracovávají plány zemědělského využití krajiny, v nichž budou se zemědělci dohodnuta pravidla, jak budou využívat jednotlivé lokality. Vychází se při tom ze zonace, prvků územního systému ekologické stability či dalších ochranných priorit. Přitom se Správa snaží o dialog tak, aby byly akceptovány požadavky obou stran. Naším cílem je takto zpracovat celé území CHKO.

Na závěr bych chtěla poděkovat všem lidem, kterým není osud Bílých Karpat lhostejný a podílejí se společně s námi na údržbě luk i na dalších aktivitách pro naši krajinu.

Eliška Bittnerová

Plán péče schválen

Podle příslušných ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny musí mít každé zvláště chráněné území přírody schválený plán péče. Od listopadu 1998 jej má i CHKO Bílé Karpaty.

Plán péče chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty je koncepční a programový dokument, který stanovuje střednědobé a dlouhodobé úkoly státní ochrany přírody. Slouží pro usměrňování rozvoje a ovlivňování všech lidských aktivit na celém území CHKO v období příštích deseti let. Tento plán péče je východním podkladem pro ostatní orgány místní a státní správy a další instituce, zejména při tvorbě zásadních plánovacích dokumentů, jako jsou územní plány obcí, lesní hospodářské plány a státní vodohospodářský plán.

Plán péče je rozdělen na dvě části, část rozborovou a část návrhovou.

Rozborová část obsahuje identifikaci a popis území CHKO, základní údaje o území, zejména charakteristiku geologickou, pedologickou, hydrologickou a klimatologickou. Dále obsahuje charakteristiku flóry a fauny s výčtem všech ohrožených taxonů. Po části věnované vývoji přírody i osídlení v Bílých Karpatech obsahuje rozsáhlou kapitulu věnovanou aktuálnímu stavu krajiny. Značný prostor je věnován lesům a lesnímu hospodářství, dále zemědělství, vodnímu hospodářství, průmyslu, zneškodňování odpadů, dopravě, rekreaci a zejména potom výstavbě a krajinnému rázu.

Závěrečná kapitola popisuje a charakterizuje 26 krajinných celků, které byly z hlediska přírodních poměrů v Bílých

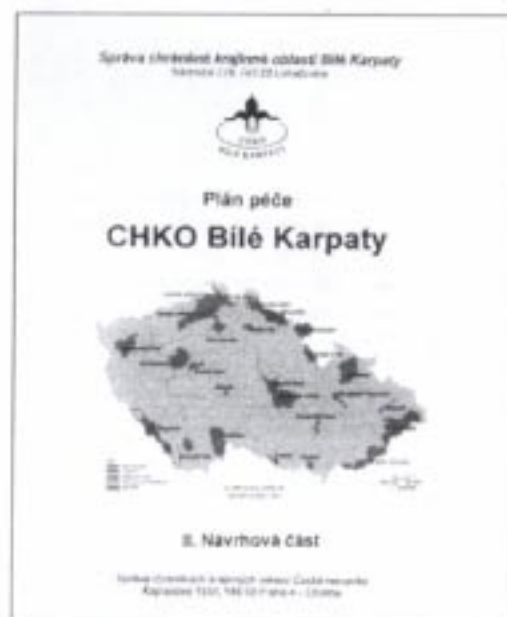
Karpatech vymezeny. Rozborová část má 127 stran.

Návrhová část obsahuje vlastní plán péče s vytyčením dlouhodobých, střednědobých a krátkodobých cílů. Opět se věnuje jednotlivým aktivitám, které mají největší vliv na vývoj území CHKO. Vedle vlastní ochranné činnosti (výzkumy, dlouhodobý monitoring přírodních faktorů, záchrana genofondu, péče o památné stromy, péče o chráněná území, aj.) je velká část textu věnována lesnímu hospodářství (hlavní cíle a směry řízení vývoje na LPF, strategie péče o lesy, zásady hospodaření a rámcové směrnice) a podobně i zemědělství, vodnímu hospodářství, výstavbě, územnímu plánování, dopravě, energetice, turistice a rekreaci, ekologické výchově a informační činnosti aj. Jsou zde uvedeny použitelné nástroje, kterými lze cílového stavu dosáhnout, dále pak opatření, zásady a regulativy pro zajištění těchto cílů.

Součástí návrhové části je i návrh na změnu rozlohy CHKO Bílé Karpaty. Vyloučení části území ležící v Dolnomoravském úvalu, vyloučení části území ležící ve Vizovických vrších a naopak začlenění celého Horního úvalu do území CHKO BK. Návrhová část má 66 stran.

Součástí tohoto plánu péče je i **mapová část**, která obsahuje desítky barevných map zahrnující informace obou částí.

Snaha o účinnou ochranu přírody a krajiny Bílých Karpat má již dlouhou tradici. Zřízení Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty v roce 1980 a vyhlášení Biosférické rezervace Bílé Karpaty v roce 1996 představují vyvrcholení dlouholetého snažení mnoha

přírodovědců i pracovníků státní ochrany přírody.

Minulost však také ukázala, že mimořádné hodnoty Bílých Karpat mohou být ohroženy nebo přímo ničeny, nejsou-li v praxi respektovány limity její únosnosti a není-li dostatečně silná a nezávislá pozice orgánů ochrany přírody a životního prostředí.

Plán péče je otevřený dokument, jehož cíle je nutno přizpůsobovat nejen rozpočtu a legislativě, ale také myšlení lidí. Správa CHKO si je vědoma toho, že naplňování vytyčených cílů je možné pouze za podpory široké veřejnosti celého bělokarpatského regionu. Plán péče není tajný dokument. Každý občan má právo do něj nahlédnout a to v úřední dny na pracovištích Správy CHKO Bílé Karpaty v Luhačovicích, ve Veselí nad Moravou i na kontaktním místě v Brumově.

Pavel Bezděčka

Javořinské lesy

Ve středu Bílých Karpat najdeme nejvyšší vrchol - Velkou Javořinu, vysokou 970 m nad mořem. Tato hora je pokrytá převážně listnatými lesy, několik nejceněnějších porostů je chráněno jako přírodní rezervace či památka.

Nejvyšší statut mají lesy - a jedna louka - přímo pod vrcholem: národní přírodní rezervace (NPR) **Javořina**. Tyto lesy jsou nejstarším chráněným územím na Moravě. Oficiálně byla sice rezervace vyhlášena 9. 3. 1951, ale již v roce 1909 zde původní majitelé, pánové z Lichtenštejnů, vyhlásili ochranný režim. Znamenalo to, že les byl ponechán přirozenému vývoji - žádné stromy zde nebyly káceny a spadlé stromy nebyly uklizeny, jak to bývá v hospodářských lesích. Kvůli tomu se javořinskému lesu také říká „prales“.

Sněžěnky v přírodní rezervaci Javořina

Rezervaci tvoří pár set metrů široký a skoro tři kilometry dlouhý pás pod hřebenem, celkem o rozloze 79 ha. Dole na něj navazuje ještě 28 ha velká přírodní rezervace se stejným názvem. Louka na temeni kopce má rozlohu 19 ha a byla do ní začleněná díky výskytu orchideje prstnatce bezového a hořečku žlutavého. V dnešní době zde bohužel tyto druhy nenajdete, převažuje zde

jen tráva smilka tuhá spolu s třežalkou skvrnitou jako důsledek hospodaření v šedesátých a sedmdesátých letech, kdy byly tyto louky hnojeny. Až do loňského roku byla celá plocha pravidelně kosena zemědělci ze slovenské strany, bohužel v tomto roce

území zůstalo bez údržby. V příštím roce bude proto nutné toto území prioritně pokosit.

Prales má přirozenou skladbu, což jsou dané nadmořské výšce a geologickém podloží (vápnitý flyš) listnaté stromy, zastoupené především bukem a javorem klenem. Díky nadmořské výšce je rezervace zajímavá také svým bylinným podrostem - vyskytují se zde horské druhy, které jinde v Bílých Karpatech nenajdete. Jedná se například o mléčivec alpskýs modrofialovými květy, na okraji rezervace je možné vidět i zvonek široolistý, který je podobný zvonku kopřivoolistému, je však statnější. Specialisté našli i některé vzácné horské kapradě-rosty. Nejznámější rostlinou je však sněžěnka, která svými bohatými porosty láká na jaře na Javořinu mnoho návštěvníků. Na oslabených nebo odumřelých kmenech těchto stromů lze často pozorovat dřevokazné houby, které tady mají ráj.

Lesy na Javořině jsou také bohaté na živočichy. Vyskytuje se zde mlok skvrnitý a hnízdí zde strakapoud bělohlavý, lejssek malý, ořešník kropenatý, rehek zahradní i další lesní ptáci. Dále lze tady pozorovat celou řadu bezobratlých typických pro horské a karpatské lesy, najdeme zde zajímavého tmavomodrého slimáka - modranku karpatskou. Na vrcholové louce byla pozorována vzácná ještěrka živorodá. Pokud vás však kytky a živočichové neosloví, je Velká Javořina zajímavá i z jiného hle-

Národní přírodní rezervace Javořina

diska. Vyšlápněte si nahoru a odměnou vám bude pěkný výhled na obě strany pohoří.

Po lesní cestě od Hrabiny na Velkou Javořinu, zhruba 2,5 km JV od Horního Němčí, najdeme na pravé straně přírodní památku **Uvezené**. Tento lesní porost o výměře 14 ha má úplně jiný charakter. Jedná se totiž o typickou karpatskou dubohabřinu, převážně pařezinu, ve které převažuje dub zimní a dále rostou buk lesní, jasan ztepilý, habr obecný a javor klen. Na jaře zde ve velkém kvete česnek medvědí.

Kromě běžných lesních ptáků vyskytuje se zde i několik typicky karpatských druhů měkkýšů, například modranka karpatská. Cílem ochrany tohoto lesa je zachování druhové skladby dřevin.

Přírodní památka **Vápenky**, ležící půl kilometru východně od samoty Vápenky, je 10,5 ha velký dubobukový les. Dočasně je nechán bez zásahů. Hlavními dřevinami jsou buk lesní a dub zimní. V bylinném patře najdeme běžné lesní rostliny, jako ostfci chlupatou, mařinku vonnou, bažanku vytrvalou, pryšec mandloňovitý, ale i vzácnější druhy jako kerblík leský a rozrazil horský. Také zde rostou některé orchideje - vemeník dvoulistý a zelenavý, krušík široolistý. Letos zde byla objevena v současné době velmi vzácná orchidej sklenobýl bezlistý. I zde se vyskytuje modranka karpatská.

Kilometra půl severně od Vápenek se nachází další javořínský les, přírodní památka **Sviní hnízdo**. Představuje karpatskou ostřicovou bučinu s dubem zimním, bukem lesním, habrem obecným, javorem klenem a jasanem ztepilým. V bylinném patře převládá ostřice chlupatá, ale roste zde i několik bylin, např. dymnivka dutá, lýkovec jedovatý, mázdřinec rakouský a sedm druhů orchidejí: bradáček vejčitý, vstavač bílý, tři druhy krušník, okrotice dlouho-

listá, vemeník dvoulistý. Z významných živočichů je odsud známý mlok skvrnitý. Zvláštností je výskyt vzácného motýla jasoně dymnivkového, jehož housenky vyhledávají porosty dymnivek. V minulosti se v porostech na ploše rezervace hospodařilo probírkovým způsobem. V současné době je snaha podporovat přirozené zmlazení dřevin.

Jan W. Jongepier

Přírodní památka Uvezené s porostem česneku medvědího

ZAJÍMAVÉ OBJEVY

Užovka stromová

Užovka stromová (*Elaphe longissima*) je největším hadem střední Evropy. Rekordní jedinec měřil 2,25 m. Dospělí jedinci jsou shora hnědáví až šedo-hnědí, na tomto podkladu jsou bělavé čárky. Břicho je bělavé našedlé až nažloutlé.

Areál užovky stromové sahá od severovýchodního Španělska po západní Ukrajinu a přes Malou Asii po severní Írán. V České

republice se vyskytují stále populace pouze v Bílých Karpatech, v Podyjí a v údolí Ohře na Karlovarsku a Chomutovsku. Nálezy z ostatních míst republiky jsou ojedinělé a zpravidla málo věrohodné. Občas jsou zaznamenány případy úniků užovek stromových z teraristických chovů.

V Bílých Karpatech byly životaschopné populace užovky stromové zjištěny v severní a střední části pohoří a to v údolích, které hydrologicky spadají do povodí Váhu. Dosud byl výskyt tohoto vzácného hada zjištěn na lokalitách Valašské Klobouky, Bylnice, Svatý Štěpán, Sidonie, Žitková, Bošačky, Březová a Strání. Tento areál navazuje na lokality v údolí Váhu, odkud nám užovka stromová pravděpodobně pronikala a snad dosud proniká. Užovka stromová vyhledává proslulé biotopy lesostepního charakteru, jako jsou křovinaté stráně, opuštěné lomy, pastviny a průseky, často v blízkosti lidských sídel a hospodářských budov. Zde nalézají užovky dostatek letních i zimních úkrytů, potravy a zejména vhodné prostředí pro klázení vajec. Pro zajištění dostatečné teploty nezbytné pro inkubaci vajec často

vyhledávají komposty, hnojiště a skládky dřevního odpadu, zejména pilin.

V roce 1998 byla v CHKO Bílé Karpaty zjištěna dvakrát. Dne 24. května ji v blízkosti obce Svatý Štěpán pozorovala RNDr. I. Jongepierová, která zde, se svými kolegy z Botanické sekce, prováděla botanický průzkum (viz foto). V průběhu celostátní entomologické akce konané ve dnech 25. - 28. června v Sidonii pozorovali účastníci akce opakovaně, po dobu tří dnů, užovku stromovou, která si jako denní úkryt zvolila malou hromádku starých odkrojků dřeva, ležící vedle silnice. Užovka stromová, třebaže je naším největším hadem, není nijak nebezpečná. Není jedovatá a žije se především drobnými hlodavci. Je však nesmírně vzácná a proto byla zařazena do seznamu chráněných druhů živočichů v kategorii kriticky ohrožených druhů.

Pavel Bezděčka

Zimní hosty?

Na zimu zalétají do našich zeměpisných šířek některé druhy ptáků, které se tu jinak během roku nezdržují. Jedná se o tzv. zimní hosty, kteří pochází ze severnějších oblastí, příp. vyšších nadmořských výšek, kde v zimním období nejsou schopni nalézt dostatek potravy. Často se tyto druhy vyskytují v hejnech a postupně navštěvují místa, která jim skýtají obživu. Mnohdy jim naše území slouží jen jako zastávka na cestě do jižnějších oblastí. Vše závisí na množství dostupné potravy a aktuálních klimatických podmínkách.

Brkoslav severní (*Bombycilla garrulus*)

Existuje jen málo zimních hostů tak exotického vzhledu. Celkově je nahnědlý s růžovým nádechem. Na hlavě má nápadnou chocholku. Brada, hrdlo a letky jsou černé. Velmi kontrastně působí ostře žluté a bílé lemy na křídlech a na konci ocasu. Někteří ptáci mají v křídle červené štitky.

Zpravidla vytváří různě velká hejna. Letem i velikostí připomíná špačka. Na rozdíl od něho však nemá ocas vykrojený nýbrž rovně utatý. Při sběru potravy i v letu se často ozývá nezaměnitelným vysokým cvrčením „sirrr“. Při zimních potulkách zastihneme brkoslavy v lesích, v řídkých parkovitých porostech, otevřené krajíně s rozptýlenými dřevinami v blízkosti lidských sídel. Hlavní díl jejich potravy v zimě tvoří plody, zejména jeřábu, hlohu, šípku, kaliny, jmelí, ochmetu atd. Nejvzdálenější oblastí, odkud pochází u nás zastížení ptáci, leží za polárním kruhem ve Finsku a Rusku. V České republice je na seznamu ohrožených druhů.

Pěnkava jikavec (*Fringilla montifringilla*)

Jikavec je jedním z nejkrásnějších pěnkavovitých ptáků. Samec má ramena a prsa oranžová, hlavu a hřbet hnědošedou až černou. Samička není tak pestrá. Obě pohlaví mají v křídlech, podobně jako naše pěnkava, bílé pásy. Je možné je zastihnout nejčastěji v otevřené krajíně ve společnosti dalších pěnkavovitých ptáků. Ve způsobu získávání potravy i jejím složení v zimě se neliší od pěnkavy obecné. Naším územím jikavci pravidelně protahují a též zde zimují. Početnost na průtahu i v zimě může být závislá na úrodě bukvic. Jikavec hnízdí v rozsáhlém areálu zahrnujícím severní Evropu a Asii.

Drozd cvrčala (*Turdus iliacus*)

Je o něco menší než náš drozd zpěvný, kterému se ve zbarvení podobá. Svrchu je však tmavěji hnědší a na hlavě vynikají dva bělavé proužky. Řezavé boky jsou nápadné zejména v letu. Táhne především v noci. Tehdy na sebe upozorní pronikavým pískáním „cílíh“. Často je k zastížení ve společnosti kvičal, jak se živí bobulemi jeřábu či dužnatými plody jiných dřevin. Hlavní zimoviště populací ze severní Evropy jsou v západní Evropě a Středomoří. Jejich menší část zimuje ve střední Evropě. V České republice je na seznamu silně ohrožených druhů.

Havran polní (*Corvus frugilegus*)

Všeobecně známý, velký černý pták, jehož peří má kovově modrý lesk. Velký zobák je lemován světlou lysinou. Po stranách břicha mají havrani dozadu trčící pera, která u lýtky tvoří typické „kalhotky“. Tím se nejvýrazněji liší od vran černých. Laická veřejnost někdy obrovská zimní hejna havranů považuje nesprávně za hejna vran. Na noc se zimní hejna sletují na každoročně využívaná nocoviště. Domovem havrana polního je skoro celá Evropa a střední část Asie. Populace, která v naší republice hnízdí, je většinou tažná a na zimu odlétá. Od poloviny října ji u nás nahrazují populace ze severovýchodu Evropy, které se u nás zdržují asi do března. Havran má velmi rozmanitou potravu, jejíž složení je ovlivněno nabídkou. Převážně potravu sbírá na zemědělských plochách.

Husa polní (*Anser fabalis*)

Je o málo menší než naše husa velká (*Anser anser*), které se jinak celkově šedým zbarvením podobá. Má však výrazně tmavší krk a hlavu, kratší tmavý zobák se žlutou kresbou a žluťooranžové nohy. I v letu působí tmavším dojmem. Nejčastěji můžeme pozorovat přeletující hejna hus, ve kterých se spolu husami polními mohou vyskytovat i husy běločelé (*Anser albifrons*), které se vyznačují nápadnou bílou skvrnou na čele a hrubým tmavým skvrněním spodní strany těla. U letících hejn lze jednotlivé druhy rozlišovat podle hlasu. Husa polní má dvoj- a víceslabičné, často opakované „kajak-kajak“, husa běločelá má hlas vysoký, pisklavě přeskakující v podobném rytmu, husa velká se ozývá podobně jako husa domácí „gá-ga-ga“. Charakteristickým životním cyklem hus v zimním období je soustředování jednotlivých hejn na hromadných shromaždištích. U nás zimující populace pocházejí pravděpodobně ze severní Skandinávie a severního Ruska.

Moták pílch (*Circus cyaneus*)

V České republice sice tento dravec roztroušeně hnízdí, ale jedná se především o západní a jižní Čechy a Českomoravskou vrchovinu. V oblasti Bílých Karpat se s nimi setkáváme jen od podzimu do jara. Soustředují se na otevřených místech zejména v zemědělské krajině s větším výskytem hrabošů. Dospělý samec na sebe v letu upozorní svým bělavým zbarvením a černými konci křídel. U samice mladých ptáků převládá tmavohnědá barva. U obou pohlaví je charakteristický kontrastní bílý kostěc. V západní a střední Evropě zimuje značná část ptáků ze severní a severovýchodní Evropy. U nás je na seznamu silně ohrožených druhů.

Káně rousná (*Buteo lagopus*)

Jedná se o arktický druh dravce, který v Evropě pravidelně zimuje. Nejčastěji jej zastihneme na polích ve společnosti s jinými druhy dravců. Nezřídka jsou za káně rousné považovány i extrémně světlé exempláře naší káně lesní. Káni rousnou spolehlivě rozeznáme podle bílého ocasu se širokou, ostře ohraničenou černou páskou při konci. Na spodní straně křídel je v ohbí vždy černá skvrna. Hlavní složkou potravy jsou savci, převážně hraboš polní. Při jeho přemnožení může místně docházet ke značným koncentracím těchto ptáků. Káně rousné přilétají na naše území ze severu Evropy.

Dřemlík tundrový (*Falco columbarius*)

Dřemlík je sokolovitý dravec, který přes naše území každoročně protahuje a přezimuje. Je menší než poštolka, naspodu vždy hustě skvrnitý. Starý samec se pozná podle šedých zad, samice a mladí ptáci jsou shora hnědí. I když se dovede v letu zatřepat po způsobu poštolky, většinou jej zastihneme letět nízko nad zemí či sedícího na hroudě hlíny. Hlavní složkou potravy na zimovištích jsou drobní ptáci a hraboši. Nejčastěji bývá pozorován v otevřené krajině nižších poloh. U nás zřejmě přezimují ptáci ze severovýchodu Evropy a Skandinávie. V České republice je na seznamu silně ohrožených druhů.

Kalous pustovka (*Asio flammeus*)

I když u nás tato sova v některých letech zahnízdí, je známa spíše ze zimního období. Pustovka se značně podobá našemu kalousi ušatému. Má však na hlavě jen krátká, většinou přilehlá ouška a sírově žluté oči. V zimě se nejčastěji zdržuje na loukách a polích, kde sedává na zemi. Někdy můžeme pozorovat i více jedinců pohromadě. Po vyplašení létá trhavým, kymácivým letem, při němž jsou na spodní straně vidět nápadné černé skvrny v ohbí křídel. Loví za šera i ve dne. Zaletuje k nám pravidelně ze severnějších hnízdišť. V některých letech má její výskyt invazní charakter. Je-li dostatek hrabošů polních, může u nás zahnízditi v zimě. V České republice je to silně ohrožený druh.

Bohumil Jagoš
Správa CHKO Bílé Karpaty

Mimikry?

Hrajete si rádi na schovávanou? Pokud ano, víte, jak je důležité umět se skrýt, splynout s okolím, stát se neviditelným. To, co je pro vás hrou, je pro mnoho živých tvorů nutností - právě schopnost schovat se často rozhoduje o tom, zda přežijí nebo ne.

Mnoho z nich se skrývá tak, že svým tělem napodobí nějakou část přírody - a této vlastnosti říkáme mimikry.

Tak třeba housenka stužkosky na snímku se maskuje tak, že napodobuje část větvičky. Její mimikry jsou dokonalé - nejen že má stejnou barvu a povrch těla jako kůra, ale sleduje i úhel, v němž větvič-

ka roste. Předstíraní listu, větvičky nebo povrchu kůry je u hmyzu velice časté, stačí se podívat na většinu našich nočních motýlů. Mimikry - česky lze říci ochranné zbarvení - nemusí ale sloužit jen k ukrytí, živočich může například předstírat, že je někdo úplně jiný, než ve skutečnosti je. Tak se neškodná pestřenka vydává za nebezpečnou vosu, nebo nesytka předstírá, že je sršeň. Obě při tom využívají černožlutého proužkovaného zbarvení, které je všeobecně známo jako varování: Pozor! Jsem nebezpečný!

V jiných podmínkách ale stejně zbarvení - tj. černožluté pruhy - může být skutečně ochranné. Tygrův pruhovaný kožich mu umožňuje stát se neviditelným v místech, kde je vysoká tráva a ostré slunce, které vytváří vlnící se změť stébel, listů a jejich stínů. Stejně tak jihoamerický tapir, který se svým černobílým kabátkem vypadá v zoo velice nápadně, se v džungli, kde se střídá tropické slunce s hlubokým stínem, snadno ztratí.

Zajímavé mimikry používají i někteří ptáci - hlavně ti, kteří hnízdí

na zemi. Určitě se vám už někdy stalo, že vám přímo pod nohama vyletěl bažant nebo koroptev. Tíse přitisknut k zemi byl pták téměř neviditelný, a vzletěl teprve když hrozilo reálné nebezpečí, že na něj opravdu šlápnete. K mimikrům často patří i určité chování - mláďata krutihlava umějí například syčet a kroutit krkem tak, že si je nezkušený člověk může splést s hady. Bukáček malý, žijící v rákosí, v nebezpečí strne se zobákem vztyčeným vzhůru. Díky svému svisle pruhovanému hrdlu je pak od okolního rákosí k nerozeznání.

Někteří živočichové si dokonce kabátek převlékají, jen aby zůstali nenápadní po celý rok. Například hranostaj, v létě rezavý, na podzim přebarví na bílo. Prozradit ho pak může jen černá špička ocásku. Mimikry zkrátka můžete objevit snad v celé živočišné říši. Myslím si, že kdybychom se pozorně podívali na chování některých lidí, našli bychom je i tady. Ale to už by bylo jiné povídání.

Jana Hajduchová

NAŠE LÉČIVKY

Dýně

Pod známějším názvem dýně je všeobecně známá polní plodina, patříci spolu s okurkami, paprikami a rajčata do zeleniny plodové. Už méně známé jsou její blahodárné účinky na náš organizmus. A to jak dužnina, tak zejména semena.

Dužnina je využívána v kuchyni hlavně na dýňový kompot. Ale měly bychom se my, hospodyňky,

přiučít u našich slovenských sousedek, které umějí dýni využívat v kuchyni daleko častěji. Dýně obsahuje karoten (v dužnině), enzymy, vitamín C. Především semena mají i poměrně vysoký obsah zinku, který spolu s vitamínem A je důležitý pro dobrou funkci zraku, pokožky a celkovou obranyschopnost organismu.

Užívání je velice prosté, stačí sníst hrst dýňových jader denně. Pokud nemáme dýně napěstované a semeno z nich vybrané a usušené, stačí zajít do prodejny racionální výživy nebo do lékárny, kde se dá už běžně koupit. Dýňo-

vá jádra by měli pojídat hlavně muži, protože mají velice dobré preventivní účinky onemocnění prostaty. Zkoumají se i jejich protirakovinné účinky. A co je také důležité, nejsou známy vedlejší nežádoucí vlivy.

Vlasta Ondrová

Slunce pro Bílé Karpaty

Na jaře letošního roku vyhlásila brněnská základní organizace ČSOP Veronica pro oblast CHKO Bílé Karpaty program s názvem „Slunce pro Bílé Karpaty“, zaměřený na podporu instalace slunečních kolektorů pro ohřev vody.

Hlavním cílem programu je přesvědčit lidi o možnosti a hospodárnosti využívání slunečního ohřevu v místních podmínkách. Program získal finanční podporu nadace Partnerství, která využívá zdrojů od lucemburského ministerstva zahraničí a životního prostředí pro projekty zaměřené na úspory energie a snižování emisí oxidu uhličitého do ovzduší.

První modelová zařízení s kolektorem o ploše 6 m² a zásobníkem o objemu 700 l byla na třech obytných budovách v obci Hostětín instalována již v červenci 1997. Po celý rok probíhalo sledování jejich energetické účinnosti,

Ukázková montáž na Kosenec ve Valašských Kloboukách 18. května. Zvedání absorberu na střechu bývá jednou z nejnáročnějších fází celé montáže.

z něhož vyplynulo, že reálný předpoklad roční úspory činí 1500 až 1800 kWh, což v podmínkách České republiky odpovídá úspoře minimálně 1500 kg oxidu uhličitého za rok.

Do programu „Slunce pro Bílé Karpaty“ se na základě výzvy zaslané všem obcím na území CHKO přihlásilo téměř 40 zájemců. Vhodnost jednotlivých objektů pro modelovou instalaci v hrubých rysech byla prověřena poradním sborem dle vyplněných dotazníků. Každý takto vybraný objekt byl pak ještě expertním týmem důkladně prověřen.

V květnu byla předvedena ukázková montáž systému na budovu ekocentra Kosenka ve Valašských Kloboukách a od července pak začaly instalace solárních systémů na vybraných budovách. Cena těchto systémů je pro uživatele snížena o část nákladů - z poskytnutého grantu bylo dotováno celkem 15 solárních systémů.

Solární zařízení, zejména jejich nejznámější součást - kolektor na střeše, lze dnes zahlédnout nejen v Hostětíně (7 domů) a ve Valašských Kloboukách, ale také v Pátině (2), v Lipové, na škole v Nezdenicích, v Hrádku, na Žitkové, v Brumově, v Šanově, ve Slavičině a v Komni. Se všemi účastníky programu je uzavírána dohoda, že po domluvě umožní prohlídku zařízení každému zájemci.

Významným rysem programu je představení solárního systému, na jehož instalaci se vždy podílí budoucí uživatel. Při montáži se seznamuje s principy funkce solárního systému a zcela přirozeně tak proniká do podstaty užívání obnovitelného zdroje - Slunce. Také údržba systému vyžaduje aktivní účast majitele. Pro přípravu systémů, vedení montáží a pozdější údržby vzniká

Příprava rámu a absorberu pro kolektor na škole v Nezdenicích

v regionu jedno stálé pracovní místo. Montáže připravuje ve spolupráci s příjemci zařízení místní řemeslník, který byl vyškolen autory systému. Autor systému (brněnský fyzik dr. Svoboda) provozuje technické poradenství a na kompletně instalovanou zařízení poskytuje dvouletou záruku. Významnou vlastností systému je bezpochyby i jeho cenová výhoda. Stavebnicový systém je nejméně o polovinu levnější než srovnatelné účinné systémy, které lze koupit na českém trhu. Se započtením dotace a při uvážení zvýšení cen elektřiny od července roku 1998, s výhledem jejich dalšího růstu, je doba ekonomické návratnosti investice pro domácnosti s elektrickým vytápěním při roční úspoře 1800 kWh zhruba 10 let. S finanční podporou se tedy solární zařízení amortizují daleko před koncem své doby životnosti a v následujících letech budou poskytovat svým uživatelům ohřev teplé vody zdarma.

V současné době připravujeme pokračování projektu, v jehož dalším kole by měly být podpořeny především objekty sloužící účelům veřejného zájmu - například školy, školky, domovy důchodců, ekocentra a podobně. Věříme, že tato iniciativa „zdola“ přispěje k nastartování celostátních programů podpor energetickým úsporám a alternativám, kterým se u nás v současné době vůbec nedaří.

**Yvonna Gaillyová
Brno**

O tom, jak lesní zvířátka oslavila Vánoce

Dostat se z vesnice Korytná do vesnice, co se jmenuje Březová, není jen tak. Napříč mezi nimi stojí totiž dlouhý kopec, kterému široko daleko říkají Studený vrch. Od konce léta hluboko do zimy hraje celý kopec všemi barvami, protože listy starých list-

náčů se postupně barví a opadávají, až se z nich na zemi vytvoří hustý hnědý koberec. Nad kobercem pak vynikne svěží šed bukových kmenů, běloba bříz, okr mladých jasanů i tmavá hněd kmenů dubových či lipových.

Jednou zrána, zrovna na Štědrý den to bylo, přijela na kraj lesa ošuntělá Škodovka a z ní vystoupil tatínek a dva kluci. Nesli velké papírové sáčky naplněné nejrůznějšími laskominami pro lesní zvířátka. Byla tam jablíčka, kaštiny, ořechy vlašské i lískové, mrkvička, malinko zrní a ovesných vloček, lněné semínko a slunečnice a také kalíšky s hovězím lojem pro sýkorky, brhlíky a strakapoudy. Kluci s tátou ty dobrůtky pokládali a sypali na pařezy a ke stromům, nebo je zavěšovali na keřky. Než to všechno roznesli a rozvěsili bylo poledne a to už se těšili domů k mámě na mandlovou vánočku, co kynula přes noc v kameninové míse a tak na horký čaj s medem. S červenýmítváfemidoběhlík autičku a za chvíli byl v lese zase klid.

Sotva odjeli, seběhly po kmeni starého buku dvě mladé veverky, Terka a Lerka. Chvilku zvědavě očuchávaly, cože to ti kluci do lesa přinesli a potom každá popadla jeden oříšek a už upalovaly domů, do rodného hnízda.

„Mámo, podívej, co Dvounožky přinesly do našeho lesa. Dole je plno oříšků a taky jsou tam kaštiny a hromada jiných věcí,“ křičela jedna přes druhou.

„Tak to už jsou zase Vánoce,“ povzdychla si máma Veverka. „Nu, alespoň je polovina zimy za námi!“

„Co jsou Vánoce?“, vydechla vykulená Terka.

„Vánoce, to je takový svátek u Dvounožek. Víte přece, že jsem vyrůstala dole v zahradách a tak o Dvounožkách ledaco vím. Nejen to, že jsou hluché, nevidí potmě, neustále mění srst a staví si obrovské

brlohy, to ví každý. Já ale vím i to, že baští ovoce, houby, maso zvířátek a taky asi dřevo, co pořád odvážeji z lesa. A když jsem jim večer koukala do brlohů viděla jsem, že celé hodiny pozorují zářící okénka, co se v nich pohybují malinkaté Dvounožky a někdy i malinkaté zvířátka. Také jsem si dobře všimla, že velké Dvounožky často napodobují ty malinkaté Dvounožky ze zářících okének.“

„A co ty Vánoce?“, nenechala se odbýt Terka.

„Ale holky, už se k tomu dostáváme! Kdysi dávno v tento čas Dvounožky oslavovaly Polovinu Zimy. Od půlky Zimy se totiž Noc začíná zkracovat a Den prodlužovat. Ale později spojily Dvounožky tento svátek s oslavou narození jednoho moc důležitého mláděte, ke kterému se mnozí dodnes ve svých myšlenkách obracejí a snaží se být lepší. V ten den se vždycky scházejí, povídají si a rozdávají dárčky. Některé Dvounožky si také vzpomenu i na nás, co žijeme v lese“, vysvětlovala trpělivě máma Veverka. „To je hezké oslavovat důležitá mláďata,“ nadchla se Terka.

„A rozdávat přitom dárčky!“ dodala rychle Lerka a hned přidala: „Mohly bychom také oslavovat Vánoce?“

„A pozvat i jiná zvířátka?“ dodala Lerka.

„Slibujeme, že budeme hodné,“ vyhrkly obě jedním dechem a prosebně na mámu koukaly.

Už jste někdy viděli veliké prosebné oči veverčích mláďat? Ne? Tak vězte, že se jim nedá odolat. A tak veverčí máma běhala celé odpoledne po lese, zvala zvířátka na oslavu a hlavně připravovala velké pohoštění. Naštěstí jí pomáhaly i hodné Veverky ze sousedství, jinak by to do setmění určitě nestihla. Dlužno přiznat, že Terka a Lerka dodržely slib a celou tu dobu byly velice hodné.

Oslava Vánoc se konala uprostřed lesa v prastarém dubu, v jehož kmeni byla obrovská dutina. Do ní se vešli všichni pozvaní hosté. Sotva se trochu setmělo, už přicházeli celí vyparádění a každý nesl nějaký dáreček. Veverky s načesanými střapci na uších nanosily ořechy, kaštiny a taky několik čirůvek, strmělek a přinesly dokonce i několik ryzců. Pišci a Pišci s nakartáčovanými ocásky přinesli plno lískových oříšků. Myši a Myšice s dorůžova umytýma ušima nanosily do dubu hromádku semínek a vybrané kořinky. Zajíc s Králikem donesli hromádku mrkviček, které posbírali dopoledne na pařezech a pak se doširoka usmívali, aby všichni viděli, že si na oslavu vyčistili zuby. Jedině tlustý Jezevec se neparádil, zato přinesl tři veliké klasy kukuřice, co je sebral na poli a schovával už od podzimu.

Zvířátka se v dutině vystlané suchým listím na sebe hezky namačkala a zatímco venku mrzlo a sněžilo, jim bylo teplo a příjemně. Dobroty měli všichni až pod řufáky a tak mlsali a přitom poslouchali nejrůznější vyprávění. Zaznělo hodně příběhů a všem se nejvíce líbil příběh starého Jezevce, který vyprávěl:

„Už je to dávno, co jsem jako nespokojený mladík ležel v létě na kraji lesa. Nic mne nebavilo, nic se mi nechtělo dělat a dokonce se mi nelíbilo být Jezevcem. Jak jsem tak brblal, uviděl jsem Hlemýžď. To je ono, napadlo mne. Hlemýžď nikam nespěchá, má se dobře a když chce spát, skrčí se a je doma.

„Chtěl bych být Hlemýžďem,“ vykřikl jsem. Nevim jak se to stalo, ale mé přání se vyplnilo. Najednou jsem byl maličký, oči jsem měl na stopkách a na zádech domeček, který mne vůbec netížil.

„Haló, teď budu šťastný jako ty,“ zavolal jsem na toho druhého Hlemýžďe a chtěl jsem se k němu rozběhnout. Ale zůstal jsem stát jako přibitý, můj nový soukmenovec právě umíral. Do jeho rozervaného těla vnikala kusadla velkého černého Střevlíka, který se zde objevil znenadání jako duch. To je strašné, napadlo mne, nemohu být něčím tak zranitelným. Musím být silnější a větší. Třeba jako... Mé myšlenky zastavil temný stín, který se mihl nade mnou a dopadl na Střevlíka. Nebyl to však stín, ale silný Ťuhýk s černou páskou na očích. Dosedl na zem, sebral brouka a frrrr, vyletěl s ním do koruny nedalekého hlohu a tam jej nabodl na dlouhý trn. Zíral jsem na nebohého Střevlíka a přemýšlel o tom, jak rychlá bývá někdy odplata.

Je dobré být silný a rychlý, je dobré létat, napadlo mne a v tom jsem uslyšel volání Káně. Káně je větší a silnější než Ťuhýk, chci být Káně. Jen jsem se rozhodl uctil jsem jak rostu a mé tělo se pokrývá peřím. Během chvíle jsem se změnil v ohromného, temně hnědého ptáka se zakřiveným zobanem a ostrými drápy. Vznesl jsem se nad korunu stromu a prvně uviděl celý náš les. Byla to krása nechat se

unášet teplým větrem. Vystoupat co nejvýš a potom jen majestátně kroužit a křičet rozkoší.

Ale má radost trvala jen dva dny. Potom přišlo období studených dešťů a bylo po létání. Seděl jsem na větvi co nejlépe ukrytý v listí, ale stejně jsem moknul a mrznu. Žaludek se mi hladý svíral a velice rychle mne opouštěly síly. Vzpomínal jsem na svůj hluboký jezevčí broh s pelíškem ze suchého listí, kde bylo vždycky teplo a sucho a pokaždé se tam našlo i něco k jídlu. Až se mi z té představy zatočila hlava a jak jsem byl zimou a hladem zesláblý, spadl jsem ze stromu na zem. Ležel jsem chvíli v mokré trávě než mi došlo, že ta chlupatá tlapa s mohutnými drápy, co ji vidím před sebou, patří mně a že jsem už zase obyčejný Jezevec. Nu, co vám budu povídat! Radostí jsem vyskočil a upaloval domů, až za mnou spršky hlíny létaly. Dnes vám mohu prozradit, že se mito tenkrát možná všechno jen zdálo. Ale dopadlo to dobře, zůstal jsem Jezevcem a vůbec mi nevádí, že nemohu létat.“

Pavel Bezděčka

Živá planeta

Dobrou radu ti dám: nejsi na světě sám, nejsi sám, a proto nešlap schválně po pomněnce, nezabíjej malé mravence. Radši opatruj a starej se, nemysli jen na sebe. Příroda tě potřebuje! Nesmíš zapomenout, příroda tě má ráda a zvířátka ti budou vděčná za to, jaký na ně jsi a budeš, že ti vrátí všechno dobré i zlé. Vždyť zvířátka jsou hodní tvorečkové a příroda, když kvete, tak kvete pro tebe a ne pro sebe. Příroda je na tebe někdy až moc hodná. Nemyslíš?! Proto se jí snaž alespoň trochu pomoci. Protože jestli dál budou jezdit velká auta, tak se příroda a zvířátka začnou pomalu ztrácet! Já vím, že nemůžeš zastavit celý provoz, ale přes to všechno se pokus alespoň neničit všechno kolem sebe. Otázka zněla: Jak se máme chovat ke zvířatům a přírodě? Hlavně netýrat zvířata, nešlapat po záhoncích, na kterých rostou květiny, a také musíš (i ostatní) vyslyšet hlas přírody: „NEPUSTOŠ MNE!“ Nezapomeň: „NEJSI NA SVĚTĚ SÁM!“

Veronika Tomašítková 4.C, 1. ZŠ Uh. Hradiště

Země

*Země to je planeta,
koukněte se do světa,
Koukněte se nad hlavu,
uvidíte oblohu,
Koukněte se sem,
uvidíte zem.*

*Země létá kolem Slunce,
jako perla na bavínce,
Měsíc zase kolem Země,
hvězdy na něj svíjí ve tmě.
Mám přec jenom malou vřtu,
že poletím do vesmíru.*

Mája Konvalinková
5.B, ZŠ Komenského
Uherské Hradiště

Víte...

Čím krmit ježka během zimního opatrování?

- a) mléko, rybičky, ovoce
- b) hovězí maso, vajíčko, ovoce, těstoviny, vločky, konzervy pro psy a kočky
- c) syrové maso, limonáda, mrkev, kompoty

Jaký je rozdíl mezi ježkem východním a ježkem západním?

- a) ježek východní má tmavou obličejovou část a nestejně uspořádané bodliny
- b) ježek západní má tmavou obličejovou část a nestejně uspořádané bodliny
- c) oba jsou si tak podobní, že se velice obtížně rozeznávají

Na kolik stupňů poklesne tělesná teplota ježka během zimního spánku?

- a) 15 °C
- b) 5 °C
- c) 0 °C

Je to sršeň? Není to sršeň? Přečti si článek na straně 20.

Správné odpovědi z minulého čísla

Doplňovačka: Přeslička

Mapové značky: lom a halda, elektrárna, vodní mlýn, důl, větrný mlýn

Znáš správnou odpověď? 1b, a, 3c, 4a, 5b, 6a, 7a, 8c, 9a, 10a

Záludné otázky: 1. Ne, je to mūra, jen její housenky se živí pameliškami, šfovíkem, jitrocelem a jinými rostlinami. 2. Slizák má jednu nohu, neboť je to houba. 3. Cítrín je kámen bez chuti. 4. Ptakotrudka je roztoč, parazitující na ptácích. 5. Všichni patří mezi členovce, ale pavouk mezi pavoukovce, ostatní mezi hmyz. 6. Ne, má křídla, je to dravec. 7. Ne, je to drobný členovec, patří mezi chvostoskoky, žije na hladině stojatých vod. 8. Ne, kotrč je houba.

Test

1. Jakou rozlohu má CHKO Bílé Karpaty?

- a. 619 km²
- b. 715 km²
- c. 913 km²

2. Která z vesnic nepatří do CHKO Bílé Karpaty?

- a. Blatnice
- b. Vlčnov
- c. Petruška

3. Která z rostlin nepatří mezi orchideje?

- a. vstavač mužský
- b. hořec křížatý
- c. pětiprstka žežulník

4. Bílé Karpaty nejsou

- a. biosférická rezervace
- b. chráněná krajinná oblast
- c. národní park

5. Který pták neodlétá na zimu do teplých krajín?

- a. fuhyk obecný
- b. konipas bílý
- c. brhlík lesní

6. Který z těchto stromů je nepůvodní v Bílých Karpatech?

- a. smrk ztepilý
- b. dub letní
- c. buk lesní

7. U kterého z těchto živočichů nezaznamenáváme populační explozi v Bílých Karpatech?

- a. krkavec velký
- b. křížák pruhovaný
- c. chocholouš obecný

8. Který způsob výroby elektrické energie přírodu nejvíce poškozují?

- a. vodní
- b. jaderná
- c. tepelná

9. Která z těchto hornin se nevyskytuje v Bílých Karpatech?

- a. žula
- b. pískovec
- c. andezit

10. Která z těchto rostlin není jedovatá?

- a. konvalinka vonná
- b. ocún jesenní
- c. svída krvavá

Kravský kvíz

1. Kráva nadojí denně

- a) 2-3 litry
- b) 20-30 litrů
- c) 30-60 litrů

2. Kráva se dojí

- a) 1x denně
- b) 2x denně
- c) 2x týdně

3. Kráva sežere za den trávy

- a) 30 kg
- b) 50 kg
- c) 60 kg

4. Kráva se v průměru dožije

- a) 10 let
- b) 20 let
- c) 30 let

5. Předkem krávy je

- a) pratur
- b) bizon
- c) pižmoň

6. Kráva je

- a) lichokopytník
- b) sudokopytník
- c) může mít různý počet kopyt

Turistické informační centrum

tel., fax: 0633 / 696 110

Místní knihovna, 687 74 Starý Hrozenkov

Zajišťuje:

- ☞ ubytování v oblasti Moravských Kopanic

Nabízí informace o:

- ☞ ubytování
- ☞ stravování a dalších službách
- ☞ autobusových a vlakových jízdních řádech
- ☞ přírodních a turistických zajímavostech Bílých Karpat
- ☞ literatuře a publikacích z regionu

Prodává:

- ☞ mapy
- ☞ košíky
- ☞ výrobky z orobince
- ☞ vyřezávané holubičky
- ☞ ručně pletené ponožky
- ☞ skleněné „štamprky“
- ☞ další řemeslné výrobky

Na přední straně obálky je fotografie Ferdinanda Bučiny.

Na zadní straně je práce dětí z Mateřské školy ve Veselí nad Moravou.

Bílé Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s. (Veselí nad Moravou), Základní organizace ČSOP Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou), Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty (Uherské Hradiště) ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty za podpory Nadace rozvoje občanské společnosti z Phare programu rozvoje občanské společnosti Komise Evropské Unie.

Kontaktní adresy: Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty ZO ČSOP Bílé Karpaty
Jana Hajduchová Jan W. Jongepier
Palackého nám. 293 VIS Bílé Karpaty
686 01 Uherské Hradiště Bartolomějské nám. 47
tel., fax: 0632 / 55 16 37 698 01 Veselí nad Moravou
e-mail: stuz.bk@brn.pvt.net.cz tel., fax: 0631 / 32 25 45, 32 47 92
e-mail: csop@es-servis.cz

Redakce: Pavel Bezděčka, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Vlasta Ondrová, Jiří Pšurný

Autoři fotografií: Jan W. Jongepier (str. 2, 3, 5,), Vít Hrdoušek (str. 4, 11), Ondřej Kostruh (str. 5), Jana Hajduchová (str. 11), Ivana Jongepierová (str. 14, 17), Bohumil Jagoš (str. 16, 17), Yvonna Gaillyová (str. 21)

4. číslo ročníku 1998 vychází v prosinci 1998

Reg. č. 7428, ISSN 1211 – 3638, Ročník III, číslo 4, náklad 1500 ks, cena 12,- Kč

Tisk: ALDI PRESS Veselí nad Moravou

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p. OZJM, Ředitelství v Brně č.j. P/2-1007/96 ze dne 6. 3. 1996.

Je třeba mluvit pravdu, ne mluvit mnoho.

Démokritos z Abder (řecký filozof, 460 - 370 př. n. l.)

Podávání novinových zásilek povoleno
JmŘ ČP č.j. P/2-1007/96 ze dne 6. 3. 1996.

Vyplátné hrazeno v hotovosti

Společnost pro trvale udržitelný život
Regionální pobočka Bílé Karpaty
Palackého nám. 293
686 01 Uherské Hradiště

cena 12,- Kč